STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 09967

DER LANDSMAN

Sholem Asch

•

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

Lantzman

שלום אש.

von

דער

Sholom Asch

לאַנדסמאַן.

אַ קאָמעדיע אין דריי אַקטען.

PUBLIC LIBRARY
OF THE
CITY OF DENVER

װאַרשא — פערלאג „פראגרעס“. — ניו-יארק

1911 — תרע״א

179961

8 31 18

אלע רעכט פארבעהאלטען.

די אויסשליסליכע אויפפיהרונגס-רעכט פאר אמעריקא קעהר צו די קאמפאניע קעסלער-ווילנער.

(Copirigth by D. Kesler, New-York 1910.

ЛАНДСМАНЪ. КомедiяШ. Акта.

Тип. Пимента и Швабе, Варшава, Сѣраковская № 4.

Y892.42
a819la
cop. 1

פערזאנען:

זשאק	א מאנספערזאן פון איאהר אײניגע פיערציג, אלמן, זעהט אבער אוים פון אײניגע דרײסיג, (קרעפטיג).
איזאאק	זײן שװאגער, דעם געשטארבע־נעמ'ם װײב'ם א ברודער, זײן פאר־טנער, עטװאם עלטער פון זשאק.
קאנטאר קעניגסשטײן	עלטערער מענש גרויע האר.
מיסעס לואיזא קעניגסשטײן	זײן שװעסטער אנ'עלטערע פרײלײן.
ר' משה בלומעלע	זשאק'ס װײטע קרובים פון דער הײם, ער רופט זײ פון געװאוינ־הײט „פעטער און מוהמע".
שײנדעלע	זשאק'ס א פרײנדין פון דער הײם, אין זײנע יאהרען, אבער זעהט עלטער אוים.
פײגעלע	איהר טאכטער א מעדעל פון א יאהר 18—19 א פראװינץ־קינד.
שלומה „מלאך"	זשאק'ס א פרײנד און קאלעגא פון דערהײם.
מ. בענדעט	קעניגסשטײנ'ס און זשאק'ס א בעקאנטער.
טאנטע ראזאליא אנקעל מאריטץ טאכטער העלענא	פון די קעניגסשטײנ'ס פאמיליע.

(האנדלונג אין ניו־יארק, געגענװארט.)

ערשטער אקט.

אין פריוואט אָפיס פון זשאַק'ן. עס איז אין א ווינקעל פון א גרויסען קליידער סטאָר אין דאַן טאַון. דורך די שויבען זעהט מען בענק מיט קליידער, און מענשען דרעהען זיך פיהרען קונים פערביי, טהייל שויבען זיינען די ראַלעטען אראָבגעלאָזט. טיש, שטוהלען, קליי-דער שאַנק אין ווינקעל; אויף איינס פון די ווענד הענגט א פאָטאָ-גראַפיע, א טרעפ פון אָפיס פיהרט צום סטאָר, וואָס איז „אבסטער״, דורך די טרעפ געהען נור די באָסעס אליין. זשאַק שטעהט פאר א שפיגעל און בעקוקט א פראַק און א זיידענע וועסט, וואָס א בוי האָט איהם אריינגעבראַכט; האָט זיך איהם אַנגעמאָסטען, — בעקוקט זיך אין שפיגעל, — טהוט איהם אויס. — ער קוקט זיך אום מיט שרעק אויב קיינער זעהט ניש, בעמערקט באַלד דורך א שויב זיין שוואָגער פארטנער איזאַאַק. נאָך א קליינער פויזע קומט אריין איזאַאַק ווערלבער האַלט א בריעף מיט א ראָזען קאָנווערט אין דער האַנד; זשאַק הענגט שנעל אויף דעם פראַק אין שאַנק אריין.

איזאַאַק קוק מיסטריוזיש אויף זשאַק'ן, א ביסעל מיט חשד. —

איזאַאַק:

פאַר דיר, אייגענ-הענדיג, (ער שמעקט צום בריעף) · פאַרוואָס.

זשאַק.

(חאַפט איהם האַלב אַרויס דעם בריעף אוים דער האַנד און שטעקט זיך איהם אין די בוזעם-קעשענע, אָהנע ווערטער. א קליינע פויזע. — הויבט זיך אויף, וויל צוריק אַרויס. זשאַק רופט איהם נאָך:)

ליסין, עקסיאַז, — איך האָב עפּעס מיט דיר צו רעדען.

איזאַאק.

(מיט השר׳יגע בליקען):

— וואָס אַזוינס?

זשאַק.

(שלאָגט זיך א מינוט אין דער דעה, פּאלט אָבער פּלוצלונג אַרוים).

העָ, ליסין, וואָס גערהסט דו בייז אַרום אויף מיר, — וואָס קוקסט דו מיך אָן? וואָס, דיר געפעלט נישט וואָס איך גער אַ מאָל חתונה האָבען?

איזאַאק.

מיר, וואָ, דאָן קער, (ער נעמט אַרוים פּראָבען, — ווייזט איהם) נאַ, די פּראָבען די שניידערס וויסען ניט וועלכע צוצושניידען, — (זשאַק בע־קוקט זיי נישט) איבריגענס, גערהסט חתונה האָבען, איך הער עס צום ערשטען מאָל, מזל־טוב.

זשאַק.

(בייז)

וואָס שפּילסט דו מיט מיר אין הינטער טהירען, איך האָב עס נישט ליעב. פאַרוואָס ביסט דו נישט אָפען, אַזוי ווי דו ביסט שטענדיג געוועזען, ווען זי עליה־השלום... וואָס איז? איך גער התונה האָבען, האָב איך דען געוואָלט, אַז דיין שוועסטער זאָהל שטאַרבען. ווער איז שולדיג אין דעם? איך בין דאָך אַליין אויף דער וועלט, וועמען האָב איך? — אָבגעאַרבייט אַ גאַנץ לעבען און צום סוף — פאַר וועמען אַר־בייט איך? — דו האָסט האָטש קינדער, — איך קום אַהיים, איך האָב דאָך נישט מיט וועמען אַ וואָרט אוים צו רעדען. פאַר די ווענד? — און פאַרוואָס זאָל איך קיין קינדער נישט האָבען? וואָס, אַזוי אַלט בין איך שוין?

איזאַק.

איך לאָז דיך ניִשט, איִ דאָן קעָר, — איבּריגעָנס, אַז דו האָסט שוין יאָ אָנגעָהויבּעָן צו רעָדעָן, ווּעָל, לאָזעָן מיִר רעָדעָן, ווּילסט חתונה האָבּעָן, בּיִסט נאָך ניִשט אַזוי אַלט, ווּילסט קינדער האָבּעָן, ווּעָל, דאָס איז אָל-רייִט, איִ גיו, איִ גיו, דאַרפסט חתונה צו האָבּעָן, נאָבּעָר נעָם אַ מעָדעָל, אַ בּעָל-בּית׳יש קינד, דיינס גלייַכעָן, געָלד דאַרפסט דו ניִשט, האָבּ חתונה, האָבּ קינדער, אָבּעָר זעָה וואָס דו טהוסט? — דו פעָר-דרעָהסט דיר אַ קאָפּ מיִט דעָם אַט, (עָר ווייזט איהם אויפ׳ן בּאָזעָם) — וואָס ווּעָן? האַלט, בּרודער, דעָם קאָפּ אויף דיִ רעָכטע זייט.

זשאַק.

(שטילער אַ ביסעָל):

אָבּעָר זאָלסט דו זעָהעָן, וויִ עָס פיִהרט זיך בּייַ לייַטעָן, וויִ מעָנ-שעָן לעָבּעָן, מיִט אַנ׳אמת, איזאַק. — פאַרוואָס זאָלעָן מיִר מאַקעָ ניִשט אַרייַנקומעָן צווישעָן מעָנשעָן? ווּעָר קעָן אונז? — און פאַרוואָס ניִשט, געָלד האָבּעָן מיִר, און ווּעָר קעָן אונז, אַנדערעָ מיִט דעָם געָלד קלינגט דאָך דיִ גאַנצעָ שטאָדט מיִט זייִ? נעָם זילבּערמאַנ׳עָן פוּן דיִ בּויעָר, לווּר׳ס — דאָקטוירים סאַמעָ, און מיִר? —

איזאַק.

און אַלזאָ?

זשאַק.

פאַרוואָס זאָלעָן מיִר אויך ניִשט, איך מייִן, מיִט מעָנשעָן — איך שטעָה איִן אַ פיִינעָ פאַרטיעָ, אַ קאַנטאָר, ניִ אַ געָבּילדעָטעָם פריילייַן, שפּיִעָלט פּיאַנאָ... אַ פאָרנעָהם הויז... דאָקטוירים, לווּר׳ס סאַמעָ...

מען האלט זיך אונטער... פראמינעטע געזעלשאפט.

אֵיזאאק.

ווי אזוי וועסט דו דיך קענען אומגעהן מיט זיי? — מיר זענען דאך פראסטע מענשען, ווי וועסט דו מיט זיי לעבען קאנען? — זיי וועלען דיך נישט פערשטעהן, — דו וועסט זיי —

זשאק.

א, מען לערענט זיך אויס, אז מען קומט צווישען מענשען ווערט מען אליין א לייט, — יא, איזאאק, מען זעהט, מען הערט ווי מענשען האלטען זיך אונטער, א מען לערענט זיך — און די מיסעס קעניגסשטיין, איז אזוי גוט, און רעדט מיט מיר, און זאגט מיר, — א, מען לערענט זיך, — אז מען קומט אונטער מענשען — און פארוואס נישט, איזאאק, געלד האבען מיר? ווי האבען מיר ביז יעצט. —

אֵיזאאק.

(פאלט איהם אין די רייד ארײן מיט איראניע).

מענשעלסט דו דיך יעצט אויס, מען לערענט דיך הייסט עס, חי מיט לייטען אומצוגעהן — די מיסעס קעניגסשטיין, — די כלה הייסט עס, — איי ניו, איי ניו, — עס איז אל-רייטה, — וועסט דו דיך א שווארץ יאהר אויסריבטען האב איך מורא, — האב איך מורא, — איי דאן-קער, וואס איז עס מיינע ביזנעס, טהו ווי דו פערשטעהסט; נו, זעה, ברודער, זאלסט דער נאך קיין חרטה נישט האבען. אבער געה נור ארויף, וויין, די שניידערס צו וועלבען זיי זאלען זיך נעמען,

זשאַק.

פאַרוואָס זאָל איך חרטה האָבען, אַז דו וואָלסט געוואָלט זעהען די געזעלשאַפט.

איזאַאַק.

(האַקט איהם איבער)

עס איז אָל רייט, אָבער געה נור אַרויף. — די שניידערס וואַרטען מיט דער אַרבייט.

זשאַק.

(געהענדיג אַבסטערס)

איך מוז דיך אַמאָל מיטנעהמען צום קאַנטאָר, אָעסט זעהען.

איזאַאַק.

וואָס, אויף אויף דער לעהרע, ווי אַ מענש צו זיין? געגוג! זאָ לערנען דיך אוים. (זשאַק פערשווינדט. איזאַאַק רופט אַ בוי און זאָגט איהם עפּעס אין דער שטיל. דער בוי פערשווינדט. אין אַ קליינע ווײַלע פיהרט ער אַריין ר' משה'ן און בלומעלע'ן. אַנ'אַלט פאַר פאָלק פון אַ קליינע פּוילישע פּראָווינץ-שטאָדט, געהן נאָך ביידע אָנגעטהון היימישע מלבושים: בלומעלע אין אַ חויב, ר' משה אין אַ יודישען הוט מיט אַ יודישען ראָק, אַ לאַנגע ווייסע באָרד).

איזאַאַק.

קומט אַריין ר' משה, קומט בלומעלע, איין ווײַלע, ער קומט באַלד אַראָב. (אין דער שטיל) נור קיין איין וואָרט נישט, אַז איך האָב נאָך אייך געשיקט. זאָגט, אַז איהר זענט גלאַט אַזוי אַהערגע-

קומען צו אייער זוהן שמואל, אויף דער עלטער; איהר הערט? עס איז דא א זאך דערביי, איהר וועט שוין שפעטער געוואהר ווערען.— עס איז פאר זיין גוטען, — מען דארף איהם אויסהיילען פון זיינע בארישקייטען (ער ווייזט זיך מיט'ן פינגער אויפ'ן קאפ.) און וואו איז שלמה?

בלומעלע.

ער האט געזאלט מיט אונז אינ'איינעם קומען, — ער וועט אודאי באלד אהנקומען.

איזאאק.

ער זאל נור נישט אויסזאגען? —

ר' משה.

איהר האט עס דאך אין אייער בריעף געשריבען.

איזאאק.

אל ריימה, יעצט געה איך נאך איהם, [ער געהט אבסטער'ס, און רופט] זשאק, זשאק, געה נור אראב, עס ווארט ווער אויף דיר, — (פון די טרעפ) וועל ר' משה, — גליק, גליק. (ער פערשווינדט)

בלומעלע.

(צו ר' משה'ן)

וואס קען די מעשה זיין, וואס ער וויל דאס נישט האבען, אז יעקעל זאל געוואהר ווערען, אז ער האט נאך אונז געשיקט.

ר׳ משה.

מין הסתם איז דאָ אַ טעם דערביי, — עס איז מעשה סוד. שוויַיג, אַט געהט ער דאָך.

זשאַק.

(קומט אראָב אַבסטער׳ס)

ווער דאָס אַ זעלבּעס? — (דערזעהט צוערשט די יודענע.) ווער איז דאָרט? (די יודענע רוקט זיך אין אַ זייט, זשאַק געהט נאָהענט צו צו איהר, בּעטראַכט זי, די יודענע וויל זאָגען, ווער זי איז, — זשאַק מאַכט מיט די האַנד) ניין, ניין, — איך וויל אַליין טרעפען (דאָס פּנים הויבּט איהם אָן צו לויכטען.) בּלומעלע, מוהמע בּלומעלע, דעם פעטער ר׳ משה׳ס וויַיבּ, זאָ העלף מיר גאָט, — (ער שריַיט אַרויף) העי, איזאַאַק, איזאַאַק, טרעף ווער עס איז דאָ?

איזאַאַק.

(שריַיט אַראָבּ פון אויבען):

איך ווייס, ווייס, מען האָט עס מיר שוין אין סטאָר געזאָגט.

זשאַק.

ער ווייסט עס שוין, [גיט זיך אַ קוק אום, דערזעהט דעם אַלטען. מיט שרעק] שאַ, ווער איז דאָס? טרעהרען אין די אויגען;), דער פעטער, ר׳ משה — שלום-עליכם! אָ, ווי לאַנג, [ער חאַפּט זיך צוריק] ניין, בּעפאָיר, איידער, וואָס און ווען, מוזט איהר מיר אַקאָרשט זאָגען, וואָס זענען געוועזן אייערע לעצטע ווערטער צו מיר, בּעפאָיר איך בּין קיין אַמעריקאַ אַוועק — זאָגט אַקאָרשט.

ר׳ משה.

(אין שרעק, שטאמעלט, מיט טרעהרען)

ווער קען עס געדענקען א מעשה, פון איינינע צוואנציג יאהר.

זשאק.

און איך וועל עס אייך זאגען, ווייזט נור אייער שטעקען, (ער נעמט ארוים דעם שטעקען פון דעם אלטען יוד, און מאכט מיט א בייזערדיגען טאן) די פערד שפאנען, דו יונגאטש איינער! נו האט איהר שוין געשפאנט די פערד? חא, חא, חא.

ר׳ משה.

(האלב פערשעמט)

ווער האט זיך געקענט דאן ריכטען וואס אוים דיר וועט, (ער כאפט זיך צוריק) אוים אייך — ווער דען.

זשאק.

נייז, ר׳ משה, זאגט מיר דו, — שאדט נישט איהר מעגט מיר זאגען דו, איך האב אייער ברויט געגעסען, — נו, און די מוהמע בלומעהלע, לאזט מיך אייך א קארשט אנקוקען, — די זעלבע יודענע, נו, זעצט אייך ר׳ משה, — טהוט אוים דעם ראק (ער העלפט איהם דעם ראק אויסטהון, ר׳ משה לאזט זיך נישט.) שאדט נישט, איך מעג אייך בעדיענען, — איהר זענט געוועזן צו מיר, — (ער ענדיגט נישט) זעצט אייך, (רוקט פאר איהם און איהר שטוהלען ארוים. ער ערמאנט זיך) איינשפאנען, שרייט איהר, און איך כאפ זיך מיט שלמה׳ס פוהר, מיט די ליטוואקעס מיט צו די גרענעץ, און איהר,ווארט נאך אלץ אויף די פוהר, אה,

שוין לאַנג האָט איהר געקענט וואַרטען — האַ, איהר וואַרט נאָך.

ר׳ משה.

מן הסתם איז עס דאָך געווען אַ גאָטס אַ זאַך. — דיין גורל איז געווען אַזוי בעשערט.

זשאַק.

אַזוי, אַזוי ר׳ משה.

ר׳ משה.

דיין מזל אַזוי, — אַז דורך דיר זאָהל דאָס גאַנצע שטעדטיל געהאָלפען ווערען; וואָרום גאָט פריהער און דערנאָך דו, — עס האַלט זיך דאָך נור אַלעס אויף, וואָס דו שיקסט אויף יום-טוב אהיים, משפחה און בעקאַנטע, און וועמען נישט? אוי, וואָס וואָלט אויס זיי געוואָרען?

זשאַק.

נו, נו, מאַלט נישט, — (האַקט אָב דאָס געשפּרעך.) נו, וואָס זאָגט איהר בלומעהלע (ער פערריכט) העע, מוהמע בלומעהלע פלעג איך דאָך אייך רופען, יאָ, איהר זענט דאָך די מאַמענס אַ שוועסטער געווען— האַלט זיך, נו, אַ, וואָס זאָגט איהר?

בלומעלע.

וואָס זאָל איך זאָגען, איך האָב נור איינס צו זאָגען, אַלעווייַ אויף מיינע קינדער געזאָגט געוואָרען און אויף כל ישראל אָמן.

זשאק.

(מיט טרויער)

איי ר׳ משה, עס וואלט אלעס גוט געווען ווען גאט שטראפט מיך נישט אזוי; שלעכט אהן א יורענע ר׳ משה, שלעכט — איהר האט דאך אודאי שוין אין דער היים געהערט? —

בלומעלע.

געהערט, געהערט, אוי, אוי, טוירט לאזט זיך הערען.

ר׳ משה.

מען האט פאר איהר אין שוהל אל מלא רחמים געזאגט.

זשאק.

(ווייזט אויף א גרויסע פאטאגראפיע, וואס הענגט אויף דער וואנד).

געהארעוועט מיט מיר, טאג און נאכט, אין די סטארס, אין די שאפס, און אז עס איז געקומען צו עפעס פוילט עס אין ד׳ערד. האב הייזער, סטארס, שאפס, ניי וואס? עסען וועל איך עס, — איינער אליין אין די שטובען ארום, אהן א קינד, אהן א רינד.

ר׳ משה.

ביי קיינעם קען די פרייד נישט זיין פיעל.

בלומעלע.

א ווייב און א קינד איז ביי אלעמען גלייך, צי ביים נגיד, צי ביים

אַריטאַן, דענסמאָל פיהלט מען עס ערשט, ווען מען האָט עס נישט.

זשאַק.

פאַר אײַך מעג איך עס דאָך פערטרויען, איהר זענט דאָך היי־מישע מענשען, פאַר וועמען דען האָב איך מײַן הארץ אויסצוגיסען? ער, איזאַק, מײַן פאַרטנער, איז דאָך איהר'ס אַ ברודער, אַ ברודער איז אַ ברודער, קען איך דאָך איהם נישט זאָגען אַלעס; וויי, זי איז שוין געווען איינמאָל אַ יורענע, וואָס איהר זעהט, מיינט איהר איז מיינס? זי, זי האָט געאַרבייט, זי מיט איהר קאָפּ און מיט איהר שכל. אַז נישט זי וואָלט איך נאָך ביז'ן הײַנטיגען טאָג געפּוילט אין שאַפּ, זי האָט געמאַכט דעם ערשטען סטאָר, נישט געגעסען, נישט געשלאָפען, געהאָרעוועט אינ'איינעם מיט מיר, הכלל געגומען און גע־שטאָרבען. עס איז געקומען צו עפּעס, קענסט יעצט פאַר דײַן גראָ־שען לעבען — נעמט עס און שטאַרבט. און וואָס קען איך טהון? קיין קינד נישט איבערגעלאָזט, איך האָב מיט קיינעם קיין וואָרט נישט אויסצורײַדען, פאַר וועמען וועט דאָס אַלעס איבערבלײַבען? פאַר פרעמדע? — און וואָס אַזוי אַלט בין איך שוין? (ער כאַפּט זיך צוריק. רופט מיט אַ געוויסען געבייזער, אַ בוי:) הע, ברענג מיר עפּעס, — אַבּי־סעל וויסקע, אַגלאָז טהע, ר' משה, גאָר עפּעס עסען? הער נור, לויף דאָ אין רעסטאָראַן אַ שטיקעל גוטע טשיקען — דאָ, קומט קיי־נער נישט אַרײַן, ע, גוט האָט איהר געטהון ר' משה, וואָס איהר זענט אַהער געקומען אויף דער עלטער, גאָט וועט אײַך נישט פערלאָ־זען, און איך אויך ניט; מיר זענען דאָך עפּעס משפחה, בײַ מיר אין הויז וועט איהר וואוינען — האָט ניט קיין מורא, עס וועט אײַך ניט קאָסטען קיין רענט, — און דאָ האָט איהר דעם ערשטען הונדער־טער אויף אָנבײַסען. אָרדענט אײַך אײַן, ר' משה, עס וועט זײַן אָל־רײַטה, בײַ אונז אין די חברה, וועט איהר ווערען אַ מעמבער, פּרעזידענט, אפשר גאָר; מיר ווייסען ווער איהר זענט, מיר קענען אײַך פון דער היים.

ר׳ משה.

(מיט געשטיקטע טרעהרען):

און וואס האב איך דען געוואלט, מיט די קינדער אינאיינעם זיין, אויף דער עלטער. דער טאג איז נישט בעשטימט, — זאל חאטש ווער זיין, ווער עס זאל קדיש זאגען.

בלומעלע.

(מיט געוויין)

אז מיר זענען איבערגעבליבען ווי פערלאזטע, די קינדער זענען אונטערגעוואקסען, האבען זיי זיך אויפגעחאפט און אוועקגעפאהרען. און דו, אלטער טאטע, און דו, אלטע מאמע, זיץ אליין אין שטוב, און קוק ארוים אין געסעל אויף דעם פלימפעל, — מען זאגט איך האב איניקלעך, איך האב זיי דען עפעס געזעהען? איך ווייס דען פון זיי?

ישאק.

נו, נו, עס וועט אלעס זיין אל רייט, איהר וועט ביי די קינדער זיין, אייער שלמה׳לען וועל איך בעסערן אויף פינף טאלער די וואך, זאל ער האבען דעם טאטען צו געבען, און איהר, בלומעלע, וועט די איניקלעך וויגען, נור ענגליש, ענגליש מוזט איהר רעדען צו זיי, אז זענען גרויסע לויפערס קאלומבעס איניקלעך, איך האב מורא, זיי וועלען אייך אלע האהר פון די ווארצעלעך אויסרייסען, איהר מוזט זיך היטען פאר זיי [דער וועטער קומט פון נאהענטען רעסטאראן, גרייט צום טיש]. אזוי, ר׳ משה, אפשר א שטיקעל געבראטען געזוענם מיט קרויט? אין דער היים עסט מען נור שמחת תורה געזוענם מיט קרויט, דא וועט איהר עסען יעדען טאג געזוענס, יעדען טאג איז אין אמע-ריקא שמחת-תורה.

בלומעלע.

אז מען קען עס, פארוואס זאל מען עס זיך נישט פערגינען.

ר׳ משה.

ע, איך דאנק, וואו וועל איך זיך דא וואשען

זשאק.

איך געדענק אייערע מאכלים, בלומעלע, די שבת׳דיגע קוגלען, איי, איי, בלומעלע האט איהר געמאכט קוגלען, דער טעם ליגט מיר נאך אין מויל.

בלומעלע.

(פערשעמט)

ווייס איך וואס, אין אמעריקא מאכט מען אוודאי בעסערע מאכלים.

זשאק.

הייבט זיך נארנישט אן. צייט איך בין אוועק פון דער היים, האב איך נאך איינמאל נישט גוט געגעסען. איהר וועט מוזען מאכען יעדען שבת א קוגעל און מיך פערבעטען. איי, איי, אייערע שבת׳דיגע קוגלען, ר׳ משה, אייער גאנץ געלד האט זי אריינגעבראקט אין די קוגלען.

ר׳ משה.

(האלב אין שפאס)

ווען נישט איהרע פעטע קוגלען, וואלטען מיר נישט געדארפט

קײן אמעריקא אראָבצוקומען, זי איז שטענדיג געװען א אויספרענגעריןֿ.

בלומעלע.

און דאָ מוזט דו זיך מיט מיר קריגען, אלטער.

זשאק.

נו, נו, האָט נישט קײן מורא, דאָ װעט זי נישט פערבראָקען אײער געלד, אמעריקא האָט א סך געלד, נור װעניג קוגלען. — נו, װאָס האָב איך דאָס געװאָלט זאָגען, — לעבט נאָך די אלטע חיה-ראשע פון אונזער געסעל? װאָס מאכט זי דאָרט, די אלטע?

בלומעלע.

נײן, לעצטען חול-המועד-פסח איז זי געשטאָרבען — געגאַנגען אין קעלער אראָב דאָס שמאלץ אַרויפברענגען, אויסגעגליטשט זיך א פוס און געשטאָרבען.

זשאק.

געשטאָרבען, — די אלטע חיה-ראשע! (ער שרײט ארויף) הערסט, איזאַאק, די אַלטע חיה-ראשע איז שוין טויט. (איזאַאקס שטימע פון אויבען:) טויט, געשטאָרבען... נו, לאָז זי לויפען בעטען.

זשאק.

(נאָכדענקענדיג)

די אַלטע חיה-ראשע האָט מיך שטענדיג אין קעלער אראָבגע- לאָזט שלאָפען, װינטער אויף דער נאַכט, עס איז קאַלט געװען —

PUBLIC

האָט זי מיר תמיד איהר טוך צוגעוואָרפען — נאַ, דעק דיך צו, — האָט זי געזאָגט. א גוטע יודענע געוועזען.

בלומעלע.

יעקב האָט איהר אויך דערפאַר בעצאָהלט, — זי האָט געהאַט אַנ׳עֶלשער, אויף אַלע יודען געזאָגט, — פון דעם געלד, וואָס יעקב האָט איהר געשיקט פון אַמעריקא, האָבען געקענט פינף לעבען, — מען האָט געפונען נאָכ׳ן טויט אַ שפּאָר זעקעלע אָנגעבונדען אויפ׳ן האַלז

זשאַק.

האָט זי נאָך געלד געזאַמעלט, און איך האָב דאָך איהר געשריבען, פערלעבט, באַבעשי, דאָס געלד, אין קבר וועט איהר עס נישט מיטנעהמען. — א היטרע יודענע געוועזען; נו, און וואָס מאַכט דאָרט שיינדעלע, אונזער שיינדעלע? איז זי נאָך אַלץ אזא שען מיידעלע, ווי זי איז געוועזען, אַ שעהן מעדעלע געוועזען.

בלומעלע.

וועלכע שיינדעלע? די נייטאָרין? די, מיט וועלכער דו ביזט אַ חתן געוועזען? גיעב נור אַ קוק, אַ שען שען מיידעלע, אַ יודענע נאָך די פערציגער יאָהרען — האָט שוין אַ דערוואַקסענע טאָכטער אויסצוגעבען.

זשאַק.

(חאַפּט זיך אויף)

אין די פופציגער (קלערט נאָך) און ווי אַלט בין איך? (קוקט אין שפּיגעל אַריין) עס וועט שוין אַזוי זיין, אַז מען פאָהרט אַוועק פון דער היים, דאַכט זיך אַלץ, אַז אַלעס בלייבט שטעהן דאָרט אויף איין אָרט

(שרײַט ארויף אבסטערס) איזאַאַק, דו הערסט, שײַנדעלע איז שוין אַ יודע־נע אין די פּופּציגער יאָהרען, (צו בלומעלען) וואָס מאַכט זי?

בלומעלע.

נעבעך, אַ וויסטע אלמנה. מילא, דו האָסט דאָך נישט פערגעסען אָן איהר — שיקסט דאָך איהר געלד, אָבער האָסט איהר אמין עולה געטהון.

זשאַק.

וואָס זי האָט חתונה געהאַט.

בלומעלע.

אודאי, זי האָט דיר נישט געשריבען — זי האָט געוואַרט אויף דיר, אַ יאָהר, צוויי — דערנאָך, ווי לאַנג איז די צײַט צו וואַרטען. — האָט דיר דער פאָטער די תנאים צוריקגעשיקט — עס האָט זיך איהר פונקט געהאַט אַ שידוך געטראָפען.

זשאַק.

אזוי, איך געדענק שוין נישט — איז דער מאַן געשטאָרבען, — און ער האָט איהר אַ מײדעל איבערגעלאָזט.

בלומעלע.

אַ מײדעלע אַ גאָלד, אַ מלכות׳דיג קינד, און די מוטער געראָ־טען, אויג און אויג; זאָלסט זי זעהען — וואָלסט דו געשוואָרען, עס איז די לעבעדיגע מאַמע. —

זשאַק.

אַזוי, — וועט אפשר אַראָבקומען? (ער חאַפּט זיך צוריק, ווערט רויט) נו, און וואָס מאַכט זי דאָרט?

בלומעלע.

פאַרוואָס נישט, — זי וויל דאָס מיידעלע אויסגעבען — און וואָס זאָל זי מאַכען, אַ וויסטע אַלמנה. פון דעם געלד, וואָס דו שיקסט איהר זי. זי וויל סיי ווי סיי קומען, זאָלסט איהר פאַר די טאָכטער נדן געבען. כ'לעבען, זי איז ווערט אַ גליק, דאָס מיידעל, אַ מלכות'דיג קינד, — שאַ, זי האָט דאָך, דאַכט זיך, מיט אונז די פאָטאָ־גראַפיע מיטגעשיקט. משה וואו האָסט דו זי?

ר' משה.

שלמה האָט דאָך זי ביי זיך.

זשאַק.

וועלכער שלמה? אפשר דער פאָהרמאַן? „מלאך" פלעגט מען איהם רופען. דער וואָס פלעגט אויף די לאָנקעס...

בלומעלע.

מיט וועלכען דו האָסט ביי מיין מאַן... איך מיין... (ר' משה שטופּט זי)

זשאַק.

(רייסט אַרויס)

די פערד געשפּאַנט, — שאַדט נישט, — מיין קאָלעגע געוועזן. יאָ, וואָס מאַכט ער?

בלומעלע.

פון דעם רעדט מען דאך מאקע דאס, איז דאך מיט אונז קיין אמעריקא אראבגעקומען האט זיך נישט געהאט אין דער לעצטער צייט צו וואס צו נעהמען...

ר׳ משה.

(קרעכצט)

א גרויסער ארימאן! אה, אלעס, דאס גאנצע שטעדטיל, אז די גרענעץ האט זיך פערמאכט.

זשאק.

וואס, ער איז קיין אמעריקא געקומען?

בלומעלע.

יא, מיט אונז אינאיינעם, האט געוואלט דא מיט אהערקומען, דארף יעדען אויגענבליק (שלמה-„מלאך" שטעקט אריין דעם קאפ דורך די טהיר, מאכט א בעוועגונג, ווי ער וואלט געוואלט צוריק אנטלויפען) נא, מען רעדט פון איהם — איז ער דא!

זשאק.

(דערזעהט איהם, ציהט איהם אריין ביים לאץ אין אפיס).

שלמה, שלמה.

שלמה „מלאך".

(א יונג שוין אין די עלטערע יאהרען, מיט נאך לאבוסעוואטע געזיכטסצוגען, געהט אנגעטהון א העמד מיט א לעדערנעם דאשעק. ער ווערט בלייך, קען קיין ווארט פון מויל נישט ארויסרעדען, שמייכעלט.

179961

ישאַק.

(בעקוקט איהם)

אָ, דו ביזט דאָך שוין אַנ'אַלטער יוד געוואָרען! דאָס איז שלמה-„מלאך״? (שרייט ארויף) איזאַאַק, דו הערסט — שלמה-„מלאך״ איז דאָ.

(דער יוד שטעהט בלייך, שמייכעלט, קען קיין וואָרט פון מויל נישט ארויסברענגען).

ישאַק.

וואָס איז מיט דיר? דו דערקענסט מיך נישט? איך בין דאָך יעקב. דו געדענקסט — מיר האָבען אינאיינעם די פערד געפּאַשעט, און איין שטאָל געגעלטיגט.

„מלאך״.

(לאָזט אראָב דעם קאָפּ, פערשעמט, שטאַמעלט):

איך וויים נישט ווי אַזוי צו זאָגען.

ישאַק.

(לאַכט)

אייך זאָגסטו מיר, „מלאך״, „מלאך״ „מלאך״, אייך זאָגסטו מיר, (ער דערמאָהנט זיך פּלוצלונג אָן עפּעס, האַקט פּלוצלונג אין מיטען אָב).

„מלאך״.

(ווייזט מיט די הענד ארום)

דו ביזט היינט אַ גרויסער נגיד, איך, אייך, דיר זאָגען דו.

זשאק.

(לאכט)

א פיעל גרעסערער נגיד, ווי אייזיק מאיר אין דערהיים. א, קום אהער, זעץ דיך! (שטעלט פאר איהם דאס פלעשעל מיט'ן גלעזעל) נו, ווי געהט עס דיר, „מלאך"? ביזט דו קיין אמעריקא אראבגעקומען, — חא, חא, חא, „מלאך" איז דא! ווי לאנג האב איך דיך שוין נישט געזעהען (ער פערגעסט זיך)? געדענקסט, ווען מען האט געפאשעט די פערד אויף די לאנקעס, שבת נאך מיטאג דעם ווייסען באלאן, גע־דענקסט דעם ווייסען באלאן, ווען ער האט זיך צובריקעוועט איבערן געסעל, די ווייבער זענען אנטלאפען. איז דאס געווען א פערד! וואס איז געווארען מיט איהם?

„מלאך".

(חאפט זיך ארויס, פערגעסט זיך, דרייסטער):

געפאהרען אויפ'ן קראשעניוויצער מארק, האט א פוס צובראכען. גארנישט געהאלפען, מען האט איהם געמוזט פיהרען צום היצעל.

זשאק.

צום היצעל! איי, איי, . איז דאס געווען א פערד? און וואס איז געווארען פון דער קאבילע?

„מלאך".

אויף צרות, — האבען זי פערקויפט מרדכי'לע וואסער־טרעגער. איי, האט ער זי צו'הרג'עט, נישט צו פרעסען געגעבען. אז איך האב זי דערנאך געזעהען אין גאס, אויסגעמאגערט מיט די לאפעטעס ארויס, האט עס מיר א שטאך געגעבען אין הארץ, אבער פון דעם זשרעביק

איז געוואָרען אַ לײַט, איז דאָס אַ כלי אַרויסגעוואַקסען, זאָג איך דיר, ברודער (ער דערמאָהנט זיך אויך, און האַקט אָב אין מיטען, מיט געוויסע פערשעמונג)

זשאַק.

(וועלכער האָט זיך אויך אָן עפּעס דערמאָהנט, ענדערט דאָס טאָן):

נו, עסט ר׳ משה! בלומעלע, געניסען זיי. עסט! (צו שלמה׳ן) נאַ, טרינק, (גיסט איהם אָן) נו, ווי געהט עס דיר? ביסט דו אַהער געקומען קיין אַמעריקאַ?

„מלאך".

ניש גוט, ניש גוט, — איי, די באַהנען האָבען אונז די גאַנצע פּרנסה אַוועקגענומען. די פערד געלעגט אין דר׳ערד אַריין, דעם וואָגען צובראָכען, קיינעם נישט גוט, — און ר׳ משה, אַלע, און שיינדעלען, אַנ׳אַלמנה, —— יאָ, האָט מיר די פאָטאָגראַפיע מיטגעשיקט (ער נעמט אַרויס אַ פאָטאָגראַפיע אין אַ פאַפּיער איינגעוויקעלט) וויַיז איהם, זאָגט זי, אפשר וועט ער זיך נאָך דערמאָהנען אָן מיר, — נור, ער איז היינט אַ גרויסער פּריץ, זאָגט זי. איי נישט גוט, קיינעם נישט גוט, דער וועג איז שלעכט, ווינטערדיג.

זשאַק.

(בעטראַכט די פאָטאָגראַפיע)

איז דאָס שיינדעלע? אַנ׳אַלטע יודענע געוואָרען, אַנ׳אַלטע יודענע (קוקט זיך אין שפּיגעל און בעטראַכט זיך) און איך האָב אַלץ געמיינט, אַז זי איז נאָך אַ אַכטצעהן־יאָהריג מיידעל, ווי זי איז אין דערהיים געווען, און גייהט העמדער, און געהט יעדען שבת אין וואַלד שפּאַצירען. אַ שען מעדעלע געווען, אַ שען מיידעלע געווען, (ער דערמאָנט זיך, צו שלמה׳ן) געדענקסט, שבת פאַרנאַכטען, ווען שיינדעלע האָט זיך אוועקגעזעצט אין וואַלד הינטער׳ן בוים מיט איהרע חבר׳טאָרינס און האָט

געזונגען די ליעדער, אָדער בײַ חנה=שרה׳לען אין גאָרטען, געדענקסט, שלמה, שבת נאָכ׳ן מיטאָג, מיר האָבען געטאַנצט אַ וואַלציער, און שײנדעלע האָט אָנגעפיהרט דעם טאַנץ; אַה, אַ שען מײדעלע. (ער דערמאָהנט זיך עפּעס און שמײכעלט. ווײזענדיג אויף בלומה׳ן) און די מוהמע בלומעלע האָט געשריגען: שײנדעלע, שײנדעלע, אין שטוב אַרײַן, אין שטוב אַרײַן, אַזוי שפּעט וועסטו מיט די יונגעו אומגעהן, און מיר האָבען זיך בעהאַלטען.

„מלאך".

(מיט אַ בעהאַלטענעם געלעכטער):

און ר׳ משה האָט אונז געיאָגט מיט׳ן שטעקען.

זשאק.

(מיט פרייד)

ר׳ משה האָט אונז שטענדיג נאָכגעיאָגט מיט׳ן שטעקען. איי די שטעקענס. (לאַכען. ער דערמאָנט זיך ווידער, און האַפּט זיך צוריק) נאַ, נאַ, זאָרג דיך נישט, שלמה, עס וועט אַלעס זײַן אַל=רײַטה, נור ניט אין די שאַפּ געהען, נור נישט קײן אַפּאָלעטער ווערען, די שאַפּ איז ווי אַ קבר, קוים פאַלסט דו אַרײַן אין איהר, ווערסטו פערפאַלען אויף דײַן לעבען לאַנג; דו מוזט טהון ווי איך האָב געטהון. איך וועל דיר געבען עפּעס געלד, און קויף דיר אײַן אַ ביסעל סחורה, און פּעדלע, ברודער, און פּעדלע און זעה דיך אַרויפצואַרבײַטען ווי איך האָב געטהון; נור נישט אין די שאַפּ אַרײַן, נור נישט קײן אַפּלעטער ווערען, ביזטו אַ פערפאַלענער אויפ׳ס לעבען לאַנג. (עס קומט אַרײַן מ. בענדעט, מען בעמערקט איהם נישט צוערשט, קלאַפּט מיט זײַן שווערען שטעקען.)

מ. בענדעט.

גוט מאָרגען.

זשאַק.

אך, מ. בענדעט איז היער, דער מיסטער וועט עס אייך אויף זאָגען (ווײַזט אויף די אַרומזיצענדע) דאָס זענען מײַנע לאַנדס-לײַט, מײַניגע (אויף שלמה'ן) מײַן פּאַרטנער פון דער היים, מיר האָבען אַמאָל בײַ דעם אַלטען יוד מיט דער יודינע פערד געפּאַשעט. אַ גרויסער אָקסען-סוחר געוועזען.

(בענדעט מאַכט אַן'אונצופריעדענע גרימאַסע).

זשאַק.

שאַדט נישט, הײמישע מענשען, איך זאָג זײַ, זײַ זאָלען טהון, דאָס וואָס איך האָב געטהון; פון וואַנען בין איך אַ נגיד געוואָרען? אַמעריקאַ איז אַ אָפּען לאַנד, אַז דו ווילט קענסטו אַלעס דערגרייכען. נור קאָפּיע דיך נישט איין אין די שאַפּ, פּעדלע, פּעדלע, און זעה דיך אַרויפצואַרבײַטען, ווי איך האָב געטהון...

(בענדעט מאַכט ווידער אַ גרימאַסע, די געזעלשאַפט קוקט מיט שרעק אויף בענדעט'ן, ווי וועגדענדיג זיך מיט זײַערע בליקען צו זשאַק'ן. דער לעצטער דערמאָנענדיג זיך אָן עפּעס, האַקט אָב אין מיטען).

בענדעט.

(צו דער געזעלשאַפט)

איהר דאַרפט דאַנקען דעם העררן פאַר זײַן וואָהלטהאַט. (ווײַזענ-דיג אויף זשאַק'ן) דער מאַן איז איינער דער בעקאַנטסטען און איינפלוס-רייכסטען הערען פון דער געזעלשאַפט, און שפּריכט מיט אייך ווי מיט זײַנם גלײַכען, אָפען, און זאָגט איהנען אַלס. איהר זענט דעם העררן דאַנק שולדיג, גרויסען דאַנק, זעהר גרויסען דאַנק...

(די געזעלשאַפט בײַם טיש ווערען פערווירט, קוקען מיט שרעק אויף זשאַק'ן)

זשאַק.

אײַ, זענען דאָך הײמישע מענשען.

בענדעט.

מאַכט ניכטס, לאַנדס־לייט, דאָס וואַר פאַר דרייסיג יאָהרען, אין די יוגענד, אין די קינדהייט האָבען וויר אַלע געהאַט פריינדע, אָבער היינטע זינד זי מיסטער זשאַק לעוו, די גאַנצע וועלט קען זי, איינער דער פיינסטען מיטגליעדער די געמיינדע איזראַאילס אין דיזער שטאָדט. זי מוזטען איהרען אָרט קענען, יאַוואָהל, זינד דעם הערן גרויסען דאַנק שולדיג, ווען ער שפּריכט זאָ מיט איהנען.

(די געזעלשאַפט קוקען זיך אָן ווי שולדיג, „מלאך" איז שוין גרייט צו אַנטלויפען, ער האָט זיך אויפגעשטעלט)

זשאַק.

(האַלב פערשעמט)

איי, זעהען דאָך היימישע מענשען.

בענדעט.

מאַכט ניכטס, מאַכט ניכטס, (צו דער געזעלשאַפט) יעצט ווערדען זי זאָ פריינדליך זיין און אונז אַליין לאָסען, וויר האָבען עפּעס צו בעשפּרעכען.

(ר' משה, בלומעלע, „מלאך" הויבען זיך אויף)

זשאַק.

ווייט אַזוי פריינדליך געהט אַבסטערס, דאָרט איז מיין שוואָגער, איזאַאַק, מיין־פאַרטנער. (ער שרייט אַרויף) איזאַאַק, גיעב ר' משה'ן מיט בלומעלען נייע רעק פון אונזערע סטאָרס, און מלאכ'ן מאַך פאַר אַ אַמעריקאַנער, הערסט פאַר אַ גאַנצען אַמעריקאַנער, און בלומעלען לאָז ברענגען אַ העט, הערסט, אַ העט, (ער שיקט זיי אַרויף אַבסטערס) געהטס אַרויף, געהטס אַרויף, אויבען האָבען מיר אונזער סטאָר, איהר ווערט זיך אויסטהון דעם „גרינעם" און אָנטהון זיך דעם „אַמעריקאַנער".

בענדעט.

(וועגדענדיג זיך צו דער געזעלשאַפט, וועלכע געהען ארויף אבסטערס,
און קוקען זיך מיט שרעק אום)

זעהען זי וואס דער הערר טהוט פער איהנען, עס ווירד אין די צייטונגען קומען. דאנקען זי דעם הערן, דאנקען זי, זי זינד דעם העררן גרויסען דאנק שולדיג.

זשאק.

איי, לאזט געמאך, היימישע מענשען. (צו דער געזעלשאפט) געהט ארויף, ר' משה, געהט, געהט.

ר' משה.

(צו די איבעריגע ארויפגעהענדיג)

מוז אודאי א גרויסער פריץ זיין, ער בייזערט זיך אזוי.

(געהען ארויף)

בענדעט.

(זשאק'ן)

זי מוזען דאך שוין איהרען ארט קענען, דארפען זיך דאך נישט אוועקזעצען מיט ערשטע בעסטע און אלעס צו ערצעהלען, זי דארפען דאך נישט פערגעסען וואס פאר שריט זי געהען טהון, זי פערבינדען זיך מיט די פאמיליע קעניגסשטיין, דעם קאנטאר קעניגשטיינ'ס שוועס-טער, זי הייראטהען דאס געבילדעטע מעדכען. זי דארפען שוין וויסען ווי זיך צו האלטען, — וואס דענקען זי?

זשאק.

[נאכדענקענדיג, נאך א קליינער פויזע]

ווייסט איהר וואס, מיסטער בענדעט, איך האב מיר די זאך איבער-געלאזט, (שאקעלט מיט'ן קאפ) איך האב מורא, עס איז נישט פאר מיר.

בענדעט.

וואָס מיינען זי?

זשאַק.

איך מיין דעם שידוך מיט דעם קאַנטאָרס שוועסטער איז נישט פאַר מיר; זי איז אַ געבילדעטע, שפּילעט פּיאַנאָ, איך, איך זאָג אייך אָפען, איך בין אַ גראָבער יונג, עס וועט זיי נישט גוט זיין מיט מיר און מיר מיט זיי, איך האָב מורא.

בענדעט.

און דאָס זאָגען זי יעצט, ווען אַלעס שוין אַזוי נאָהע איז, וואָס רעגקען זי? דאָס זאָלטען זי זיך דאָך פריהער איבערלעגען (האַקט איבער) איבריגענס, האָבען זי רעכט, ווען זי האָבען נישט דעם מוט, טהון זי עס נישט. זי האָבען פילייכט רעכט, זי זינד נישט פאַר דיזע פאַמיליע (האַקט איבער. פּויזע) נון, וויל איך איהנען איינס נור פרעגען: ווען זי זענען געוועזען אַ אַפּרעטער, וואָס וואָלטען זי געטהון, ווען זי העטען נישט דעם מוט געהאַט, דעם ערשטען סטאָר צו עפענען, זי ווערדען נאָך אַפּרעטער ביז היינט צו טאָג — וואָס?

זשאַק.

(נאָכדענקענדיג)

יעס, דאָס איז שוין וואָהר, ווען איך וואָלט נישט דעם מוט געהאַט דעם ערשטען סטאָר צו עפענען, וואָלט איך נאָך ביז היינ־טיגען טאָג געוועזען אין שאַפּ, דאָס האָט זי עליה השלום אויך געזאָגט.

בענדעט.

זעהען זי, דער מענש מוז גיט זיין מוט פערלירען, מוז אימער

פאָרוועָרטס געהען, דאַן קענען זי צו אַלעם דערגרייכען. און וואָרום דען נישט? זי זינד הייט צו טאַגע איינער דער פּראָמינענטסטען ביזנעס־מאַן אין דאַן־טאַון. איהרע גאַבע אויף דעם האָספּיטאַל, דאָס בעט, וואָס זי האָבען נאָך איהר זעליגע פרוי פערשריבען, זינד איבער־אַל בעקאַנט... מען קען זי איבעראַל, וואָרום זאָלען זי דעם מוט נישט האָבען דעם שריט צו מאַכען? זי זאָגען—זי זינד נישט געבילדעט,— וועל, ווער פון אונז איז יאָ געבילדעט נעבען מיסעס קעניגסשטיין, קיינער פון אונז איז נישט געבען איהר געבילדעט, איהר פּיאַנאָ שפּיע־לען, איהר פראַנצויזיש רעדען — איז אין קאַטיטש געוועזען, אָבער זי זינד אויך גאָר נישט אַזוי אונוויסענד. מיסעס קעניגסשטיין זאַגטע צום קאַנ־טאָר, נאָך אייער ערשטען בעזוך: „רודאָלף, עס לאָזט זיך מיט דעם העררן שען אונטערהאַלטען". זעהען זי, נו, זעלבסטפערשטענדליך מוז מען זיך וויסען ווי צו האַלטען, אַזוי זיך אַוועקצוזעצען מיט איהנ׳ס לאַנדס־לייט, און מיט דעם ערשטען בעסטען „גרינעם", וועלכער איז ערשט פון שיף אַראָבגעקומען און איהם אַלעם צו פערצעהלען, אודאי איז עס נישט קיין האַלטען, מיסעס קעניגסשטיין זאָל נור דער־פון ניכט געוואָהר ווערען. זי ווילען אונטערשטיצען איהרע „לאַנדס־לייט" — דאָס פערשטעה איך, אָבער מאַכט מען דאָס אין די עפענטלי־כקייט; מען שיקט אַ טשעק אין אָרדען פיר עמיגריישען אַריין, דאַן קומט עס אין די צייטונגען, איהר נאָמען איז געדרוקט, און די גאַנ־צע וועלט ווייסט דערפון, אָבער ביי איהנען, דאָ, אַוועקצוזעצען זיך ביי איין טיש, און פערצעהלען זיין לעבענס־געשיכטע, שעמען זי זיך!

ישאַק.

מיסטער בענדעט, לאָז מיך אייך זאָגען דעם אמת, מיין האַרץ שרעקט זיך, איך האָב מורא, איך קריך צו הויך. מיסטער בענדעט, איי וויל יאָ טעל האָט איהר געזעהען דאָ דעם אַלטען יוד ביים טיש מיט דער יודינע? — ביי זיי בין איך געוועזען אַ פערדס־יונג און אָט דער יוד האָט מיט מיר איינאַיינעם די פערד אָנגעטריבען, נישט קיין טאַטען, נישט קיין

מאַמען געהאַט, האָט מיך דער יוד צו זיך צוגענומען, האָט מיך געהאַל־טען ביי זיך; אָט דאָס בין איך פון דער היים, נישט קיין צייט גע־האַט לערנען זיך לערנען, שרייבען זיך לערנען: איך בין אַ גראָבער יונג, מײַסטער בענדעט.

בענדעט.

(האַקט איהם איבער):

איך פרעג אייך ניכט, ווער איהר זענט געווען אין דער היים, איך קען אייך, ווער איהר זענט דאָ; קיינער זענען מיר ניכט געווען קיינע פריצים, פאַר וואָהלטאָג קומט מען נישט אַראָב קיין אַמעריקאַ. נור ווער דאַרפט אייך וויסען, ווער און וואָס איהר זענט געווען אין דער היים. אַלעס איבערגעלאָזט אויף יענער זייט ים, דער ים וואַשט אַלעס אָב פון אונזע־רע קעפּ, דאָ, ווערען מיר נייע געבוירען, דאָ זענט איהר מיסטער זשאַק לעוו, איהר פערשטעהט וואָס דאָס איז? דרייסיג הייזער אין שטאָדט, צוויי גרויסע סטאָרס, דער אַמעריקאַנער געהט פאַר דעם געוועזענעם גאָר נישט. ער קוקט וואָס ער איז: (אין דער שטיל) איהר קענט ניכט לעזען און שרייבען, נעהמט מען אַ לעהרער און מען לערנט זיך אויס; (העכער) אַנדערע שרייבען און לעזען פאַר אייך און פערטענדען אייערע ביזנעס און זענען נישט ווערט, וואָס איין שטויב מעבעל פון אייער הויז איז ווערט. און איהר פערצעהלט מיר אַלעס וואָס איז געווען מיט אייך, שען וואָלט איהר אויסגעזעהען. ווען איהר וואָלט אַזוי געקוקט פון אָנהויב אָן, האָט איהר אויך געדאַרפט ווערען אַ פוהרמאַן, ווייל איהר זענט געווען אין דער היים אַ פוהרמאַן.

(אַ לענגערע פּויזע)

(זשאַק דרעהט זיך איבער דעם אָפּים אַרום און קלערט נאָך)

בענדעט.

(נאָך אַ קלייגער ווײַלע)

עס איז שוין צייט, איהר זאָלט אייך די נאַרישקייטען פון קאָפּ

אַרויסשלאָגען (פּויזע) איך האָב אײַגענטליך באַלד שוין פערגעסען צו וואָס איך בין געקומען. וועל, מיסעס קעניגסשטײַן, ווײַל אָוועגדם מיט אײַך אין אָפּערא געהן, טאַטריציני זינגט הײַנט, האָט איהר נישט א בריעף ערהאַלטען? זי האָט אײַך געשריבען.

זשאַק.

יעס, (נעהמט איהם אַרויס פון בוזעם-קעשענע) כ'האָב איהם נאָך נישט געלעזען.

בענדעט.

האָט נישט קײַן מורא, איהר ועט שוין ווערען געבילרעט. דער וואָס קומט נור אפילו אין ווײַטע בעריהרונג מיט מיסעס קעניגסשטײַן, מיט די פאַמיליע קעניגסשטײַן, ווערט געבילדעט, (ער פערוואַרפט דעם קאָפּ קאָקעטיש) זאָל איך שוין אַזאַ יאָהר האָבען, וואָס פאַר אַ הויז עס וועט בײַ אײַך זײַן נאָך דער האָכצײַט מיט מיסעס קעניגסשטײַן, אימער מוזיק, עמפּאַנגס־אַוועגדע, די בלום דער געזעלשאַפט וועט דאָ פערקעהרען, זי וועט איהנען אײַן הויז אײַנריכטען, עס ווירד דאָס פראַמינענסטע הויז ווע־רען, דער ראַוורענט פון טעמפּעל וועט פערקעהרען, ערצטע, לויר'ס סאַ־מע, ווי עס פּאַסט איהנען נאָך איהר פערמעגענס; פאַרכטען זי נישט, אין אַזעלכער געזעלשאַפט ווערט מען שוין געבילדעט, אין בעריהרונג מיט אַזעלכע פראַמינענטע העררען—דאָס בילדעט אויס; נור מוט, נישט דעם קאָפּ פערליערען, זאָגען זי זיך, זי זינר זשאַק לעווי, זי זינד ווערט. נו, מאַכען זי עס שנעלער, האָבען זי דאָ עטוואָס אנשטענדיגעם אָנצוציהען: פראַק, צילינדער־הוט, מיסעס קעניגסשטײַן וועט וואַרטען אויף אונז, ווי ווערדען פריהער דיניִרען אין אַסטער האָטעל.

זשאַק.

(נעהמט אַרויס דעם פראַק מיט'ן צילינדער פון שאַנק און זאָגט צו זיך)

אַז, דאָס האַרץ לאָזט מיך נישט, אַז דאָס האַרץ זאָגט מיר נישט

גוטעס אָן (ער ווייזט דעם פראַק בענדעט'ן).

בענדעט.

(בעטראַכט עס)

אַל רייט, אין ווייסע זיידענע וועסטע דערצו,—מיסעס קעניגסשטיין וועט זיין אין באַל-קליידער, פראַמינענטע פאָרשטעלונג.

זשאַק.

(נעהמט אַרויס די ווייסע וועסטע און ווייזט זי בענדעט'ן, — זאָגט צו זיך)

איי, דאָס האַרץ זאָגט מיר — שטופּ דיך נישט, קריך נישט, עס איז נישט דיין אָרט.

בענדעט.

(בעטראַכט עס)

וועל, וועל,—דאָס איז אָל רייט, טיעפען גאָרם, — פּערל קנעפּ

זשאַק.

יעס, טיעפען גאָרם, פּערל-קנעפּ,—דאָס האַרץ הייסט נישט, דאָס האַרץ זאָגט נישט גוטעס אָן.

איזאַאַק.

קומט אַראָב אבסטערס, אויף די טרעפּ האָט ער שוין בעמערקט, ווי זשאַק ווייזט בענדעט'ן די זאַכען, שמייכעלט איראָניש, זשאַק בעמערקט איהם צום סוף, ווערט פערשעמט, ער האַלט דעם צילינדער מיט די וועסט, און ווייסט נישט וואָס צו טהון.

(אַ פינגליכע פויזע)

אַיזאַאק.

(וואַרפט אַ בליק אויף בענדרעט'ן)

וואו אַהין נעהסט דו דאָס, אין פראַק, אין צילינדער-הוט?

זשאַק.

אַ, דו ביזט עס, איזאַאק, (אין פערלעגענהייט) קענסט נישט מיסטער בענדרעט, מיין שוואָגער, מיין פאַרטנער.

אַיזאַאק.

(שאָקעלט מיט'ן קאָפּ, בעטראַכט אמאָל בענדרעט'ן אמאָל זשאַק'ן)

איי ניו, איי ניו. (שטילע פויזע. ער געהט צו און געהט... הוט אין האַנד אַריין, און קוקט אויף זשאַק'ן).

זשאַק.

(פיינליך)

וואָס שמייכעלסטו?

אַיזאַאק.

גאָרנישט, גאָרנישט.

(ווידער אַ פיינליכע פויזע)

זשאַק.

(פערלעגען)

איך געה מיט מיסטער בענדרעט אין די אָפּערא אריין, מען זינגט דאָרט, אַ גרויסער זינגער, ווי הייסט ער?

בענדעט.

(וועלכער האט די גאנצע צייט זיך געהאלטען צוריקגעצויגען, פעררינגט ישאקין)

א זינגערין, טאטריצינא.

ושאק.

טאטריצינא.

איזאאק.

איי ניו, איי ניו... טאטריצינא.

(ושאק, פרובט זיך איבערצוטהון, ווארפט אויף זיך מיט פערדרוס ארויף די וועסט און פראק. הינטער איזאאק איראנישע שמייכעל, רעדט קיין ווארט נישט, נור קוקט אויף איהם. פון אבסייטס קומען ארויס ר' משה און בלומעלע, אמעריקאניש אנגעטהון. בלומעלע אין א ברייטען העט, ר' משה אין א קורצען ראק, אין א קאפעלוש, הינטער זיי „מלאך" אין א שרעקליכען אמעריקאנישען אנצוג מיט קאנטען. די מלבושים קליידען זיי נישט, נישט צו דער מאס, ארויפגעווארפען, זעהען אוים ווי פערשטעלטע.)

ר' משה.

(געהענדיג פאראוים, ווערט פערלוירען אין די ברייטע הויזן.)

וואס אמעריקא מאכט, נא דיר, בין איך גאר מיט מיין אלטער אויף דער עלטער גאנצע דייטשען געווארען.

איזאאק.

(קוקט אויף ושאק'ן, ענטפערט ר' משה'ן)

נישט איהר בלויז, נישט איהר בלויז, ער (ווייזט אויף ושאק'ן) אויך.

(ושאק לאזט פאלען דעם קאפ.)

די פאָרהאנג פאלט אין דער פיינליכער פויזע.

צווייטער אקט.

א גרויסער צימער אין זשאקס וואוינונג. פראַסטע בעל-הבית'ישע, אָבער שטאַרקע מעבעל-שטיקער. צוויי יודישע ברייטע שרענק, געזונטער דעמבאָווער טיש, אַלעס אין שטוב איז איינגעאָרדענט מאַסיוו. איבערן צימער דרעהט זיך זשאק אָהן ראָק און בעפעהלט די דיענסט, וועלכע האַלט א בוקעט בלומען אין האַנד, אז זי זאָל עס אוועקשטעלען אויף א שראַנק. קוקט און בעטראַכט, אויב עס איז גוט. עס געפעהלט איהם נישט, נעהמט דעם בוקעט אַראָב און שטעלט איהם אוועק אויפ'ן טיש; בעטראַכט, שלאָגט זיך אין דער דעה, אויב עס איז גוט. חאַפּט ווידער די בלומען אין האַנד, די דיענסט ברענגט אַריין דאָס זילבערן געפעס, לעגט עס אוועק אויף א פּאַרצאַלאַן-טישעל. זשאַק רופט צו איהר: אַלעס, אַלעס. די דיענסט ברענגט, נאָך און שיט עס אויס (די דיענסט אָב) ער צושאַרט עס, אז עס זאָל מעהר אויסזעהן און קוקט זיך דערנאָך אום, אויב עס זעהט לייטיש אויס. דורכגעהענדיג פאַלט זיין בליק אויף דעם פּאָרטרעט פון זיין געשטאָרבען ווייב; שטעלט זיך אָב דערפאַר מיט די בלומען אין דער האַנד, פערגעסט זיך פון אַלעס, מאַכט א שמערצליכע גרימאַסע, קוקט זיך אום, אויב קיינער הערט נישט, טרעט א טראַט נעהנטער צו דער פאָטאָגראַפיע, רעדט צו איהר, ווי צו א לעבעדיגען מענשען:

דבורה, דבורה, זיי מיר מוחל (קוקט זיך ערשראָקען אום, בייסט די נעגעל) און וואָס קען איך טהון? איך האָב נישט געוואָלט, אז דו זאָלסט שטאַרבען, מיר וואָלטען נאָך היינט געלעבט אין פריידען, חאָטש קיין קינדער, איך האָב קיינעם נישט בעדאַרפט, און וואָס זאָל איך טהון? איך בין דאָך נאָך א יונגערמאַן. דבורה, (ער דערשרעקט זיך און קוקט זיך מיט אימפעט אום). ווער איז דאָרט צו אלרי שוואַרץ-יאָהר? (צום בילד מיט א

געוויסען געוויזער) איך האב נישט געוואלט, אז דו זאלסט שטארבען, און אליין ארײַן און ארויס קאן איך ניט, און דא איז נישטא קײנער, וועמען איך זאל א ווארט פערטרויען, דײַן ברודער געהט ארום מיט א לאנגער נאז, מיט א לאנגער נאז געהט ער ארום אויף מיר, ווי איך וואלט א מענש געהרג'עט און וואס זאל איך (ער קוקט זיך אום און דערזעהט זײַן שוואגער איזאאק, וועלכער שטעהט שוין א היבשע ווײַלע בײַ דער שוועל פון מהיר און הארכט זיך אײַן) יא, איזאאק, דו ביזט דא? איך האב דיר גארנישט געזעהן.

איזאאק.

(עקסטאז)

דו ביזט בײַזי, זעה איך, — וואס האסטו געשיקט נאך מיר?

זשאק.

איך האב געשיקט נאך דיר, איך האב געשיקט נאך דיר. (ער געהט נעהנטער צו צו איהם) זאג, איזאאק (ווייך, בעטענדיג), פאר וואס ביזטו אזוי פערפרעמדט געווארען צו מיר? זאג.

איזאאק.

דו רעדסט דיך אײַן, איך בין נישט פרעמד געווארען צו דיר.

זשאק.

יא, איזאאק, דו שווײַגסט, דו רעדסט נישט צו מיר, קוקסט מיך אן פון דערווײַטענס און שמײַכעלסט (ווייכער). מיר זענען דאך אינאײַנעם צוואנציג יאהר געוועזען, איך מײן, דו ווײסט וואס איך וויל, (אפען הארץ ארויס) איך האב דאך נישט קײנעם אחוץ דיר, זײַ אזוי צו מיר ווי דו ביזט געוועזען, ווען זי עליה השלום האט געלעבט, איך האב דאך דא קײנעם נישט, יו נאו.

א י ז א א ק.

(אויפגערעגט)

װאָס װילסטו? װאָס װילסטו?

ז ש א ק.

זי, איך מײן, יו נאו, פערבעט הײנט דאָ איהר פאמיליע, זײ װע־לען קומען צום בעזוך, דער קאנטאָר און איהר טאַנטע, דו פערשטעהסט, װעלען זײ דאָ האָבען בעזוך. האָט זי אײנגעלאַדענט די פאמיליע דאָ אהער צו מיר, דו װײסט...

א י ז א א ק.

װאָס, ביזט שוין דען מיט איהר א חתן געװאָרען?

ז ש א ק.

(פערשעמט)

יעס, עס האלט פאר דער חתונה.

א י ז א א ק.

(ברומט)

הום, הום, — אזוי װײט האלט עס שוין?

ז ש א ק.

איהר פאמיליע װיל זיך בעקאַנען מיט מײן פאמיליע, האָט זי דאָ אײנגעלאַדענט, עס הײסט, איך האָב אײנגעלאַדענט איהר פאמיליע צו מיר, צו בעזוך הײסט עס.

איזאאק.

(זיפצט)

און וואָס ווילסטו פון מיר ?

זשאַק.

איך האָב דאָך קיינעם נישט פון מיין צד, איך מיין, איך בין דאָך אליין.

איזאאק.

ווילסטו, אז איך זאָל דאָ אויך אהער קומען ? דאָ מיט זיי ?

זשאַק.

(שאָקעלט מיט'ן קאָפּ)

איך האָב דאָך קיינעם נישט.

איזאאק.

ביזט משוגע ! איך מיט זיי ? איך דאַנק דיר, כ'האָב מורא, איך וועל זיך ניט קאָנען בענעהמען צווישען דייטשען ; דו האָסט דיך שוין אויס-געלערנט.

זשאַק.

פאַרוואָס ווילסטו נישט קומען ? דיר געפעלט נישט, וואָס איך גע'ה תחונה האָבען ?

איזאאק.

ניין, ניט דאָס.

זשאַק.

נור וואָס דען?

איזאַאַק.

מיר געפעלט דער שידוך נישט, עס איז נישט קיין שידוך פאַר דיר, דו פערדרעהסט זיך אַ קאָפּ, זיי וועט נישט גוט זיין מיט דיר און דיר — מיט זיי.

זשאַק.

אַזוי מיינסטו?

איזאַאַק.

עס זענען נישט אונזערע לייט, מיר זענען פּראָסטע מענשען, מיר זענען געוואָהנט צו היימישע מענשען, האָבען אינאיינעם געאַרבייט. איך, דו, מיין שוועסטער, עליה־השלום, מיר האָבען דאָס אַלעס צוזאַמען געבּרענגט, מיר זענען פּראָסטע מענשען. דאָס איז ניט אונזערס אַ מענש, וועסט דיך צווישען זיי פיהלען פרעמד. עס וועט דיר נישט גוט זיין מיט זיי; אונז אַלע מיט זיי, און זיי מיט אונז אויך נישט; עס זענען נישט אונזערע לייט, מיר זענען פּראָסטע מענשען, פּראָסטע מענשען...

זשאַק.

אָבער לאָז דיר אַ גוט יאָהר, וואָס רעדסטו, דאָס זענען דייטשען, פיינע מענשען, איידעלקייט... פּראָמינענט. זייער בעהאַנדלונג, זייער בענעהמונג, אַז דו שטעהסט, עפּענסט אויף דאָס מויל און ווייסט נישט וואָס צו ריידען. אַז די מיס קעניגסשטיין געהט צו צו מיר און לערנט מיך און זאָגט מיר, ווי איך זאָל מיך האַלטען, און ווייזט מיר (ער מאַכט

אַ גראַציעזע בעוועגונג, עס גלענצט איהם נישט) און נעהמט מיך ביים לאַץ אַן און זאָגט מיר עפּיס, דאַכט זיך דיר, אַז דו מיט דיינע הייזער, מיט דיינע סטאַרס, מיט דיין גאַנץ פערמעגענס, ביזטו אַ גאָרנישט געגען איהר. אַזאַ רעדען, אַזאַ בענעהמען, אַז דו לאָזט דעם קאָפּ אַראָב, און ווערסט פערשעמט; דאָס זענען פיינע, איידעלע, אַריסטאָקראַטישע מענשען.

אייזאַק.

אַזוי, אַזוי, איז דאָס אַלעס! אַ וואַ, אַ וואַ!

זשאַק.

האָס רעדסטו, דאָקטוירים, לויר'ס סאמע, זאָלסט זעהען אַ האָז, און דער קאַנטאַר, ווי מען רעדט פון מוזיק, און נאָך, און דאָ איז אַזוי פּיעל ליכט דאָ, (זשאַק ווייזט מיט דער האַנד) און דאָ אויבען זיצט דער קאַנטאַר און דאָ אַרום די גאַנצע געזעלשאַפט און מען רעדט, איך זאָג דיר דעם אמת, מעגסט לאַכען, איך בין דאָך עפּיס אַ מענש אַ ביזנעס-מאַן, און ביי זיי, ווערסטו ווי אַ קליינער בוי, און אַז די מיס דערנעהנט זיך, דאַכט זיך דיר, אַז דו ביזט דער פערדס-יונג פון דער היים נעבען איהר. דאָס זענען איידעלע מענשען, אַריסטאָקראַטען. מיר זענען געגען זיי פערדס-יונגען, גראָבע יונגען, יעס, יעס.

אייזאַק.

נו, נו, מען דאַרף דיך פון דיין משוגעת אויסצוהיילען. איך האָב עפּעס פאַר דיר, וואָס וועט דיך פון דיין קרענק אויסהיילען.

זשאַק.

וואָס אױלבעם?

איזאַאַק.

דאָס וועסטו שפּעטער געוואָהר ווערען (עס הערט זיך קלינגען). נאַ, דײַנע דײַטשען קומען אודאי אַן צו געהן, (זשאַק ווערט אונרוהיג, מאַכט עפּעס מיט די אויגען אַראָב, וויל זיך אַרויסוואַרפען.)

זשאַק.

עקסיאָז, (וויל אַב אין צווייטען צימער.)

איזאַאַק.

(שרייט נאָך)

אין פּראַק, אין פּראַק, (ער דערמאָהנט זיך אָז עפּעס) קום נאָר אַהער. זשאַק געהט צו.

זשאַק.

וואָס איז? (איזאַאַק נעהמט אַראָב דער שוועסטערס פּאָטאָגראַפיע וואָס הענגט אויף דער וואַנד, און גיט זי זשאַק'ן)

איזאַאַק.

נאַ טראָג דאָס מיט אַרײַן, לאָז זי נאָך נישט זעהען די דײַטשען. (אַב צו דער טהיר)

זשאַק.

(נעהמט די פּאָטאָגראַפיע און נאָך אַ קלײַנע פּויזע נאָכדענקען ווערט ער פערשוואונדען.)

איזאאק אבגעהענדיג עפענט אויף די טהיר, לאזט ארײן.

עס קומען ארײן דער קאנטאר קעניגסשטײן מיט זײן שוועסטער מיסעס לואיזא קעניגסשטײן און בענדעט. דער קאנטאר איז עלטערער יודעל א נידריגער, קורצע דינע פיס, לאנגע װײסע לאקען, געשוירען װײס בערדעל, רעדט האלב דײטש, אויסגעצויגען, מיט א הויל קול, װי ער װאלט יעדעס מאל זײן שטימע אבגעשטעלט; קוקט זיך פערוואונדערט ארום און ערוואַרט פון יעדען בליק פערוואונדערונג אויף זיך; אין צילינדער און שירם. זײן שוועסטער די מיסעס קעניגסשטײן איז א הויכע פרײלין; דאס געזיכט שוין עטוואס געעלטערט, דאך נאך געוויסע שפורען פון יוגענד. די האהר פערקעמט הויך, אויפ'ן שטערן; זי טראגט טונקלען װײטען-קאסטיום מיט א װײסען קראגען, לאנגע הענד, מיט װעלכע זי פלעגט יעדעס מאל, מיט די דארע װײסע פינגער, געפוצטע נעגעל; דעם מויל פערשטעלען און קוקען אין א זײט מיט השר, דאס איז װען קײנער זעהט נישט, זאנסט געגען יעדען איז זי ליעבענסווירדיג, מיט דעם בעקאנטען אויסגעלערנטען שמײכעלע אויף די ליפען, עס בעמערקט קײנער נישט, קוקט זי טרויעריג בײ׳ אויפ'ן קאנטאר, אבער אין געגענווארט פון אנדערע, רעדט זי צו איהם מיט א ביסעל איבערגעטריבענע ליעבע.

קאנטאר.

גוטען טאג! (נעהמט נישט דעם צילינדער-הוט אראב, מיט'ן שירעם און זהאנד, קוקט פערוואונדערט אויף בענדעט'ן, װעלכער לאזט איהם אן װערטער ארײן. קיקט מיט א דורכדרינגליכען בליק איף די מיסעס קעניגסשטײן, װארפט דאן א לעבעלן בליק אויף בענדעט'ן, װעלכער שמײכעלט צו איהם און גערימט איהם. איזאאק אבער געהט ארויס אהן װערטער. דער קאנטאר קוקט אן בענדעט'ן), װער איז דאס?

בענדעט.

זײן פארטנער, געװעזענער... (די מיסעס װינקט דאן צו בענדעט'ן, װי עס

וואָלט געהייסען, אז ער זאָל איהם בערוהיגען, און אוועק זיך זעצען. בענדעט טהוט דאָס, רוקט אַרוים אַ שטוהל פאַר דעם קאַנטאָר, וועלכער נעהמט דעם צילינדער-הוט זעהר פאָרזיכטיג פון קאָפּ אראָב, און גיט איהם איבער מיט דעם שירם בענדעט'ן. קוקט זיך אַרום).

קאַנטאָר.

וואו איז דאָס הערר לעווי, וויר האָבען דאָך אונזער וויזיט אַנגעזאָגט.

מיסעס קעניגסשטיין.

(עטוואָס פערדריסליך אין טאָן)

נאָר נישט אויפגערעגט, ווען איך ביטען דאַרף, ווירד וואַהרשיינליך באַלד קומען.

(זי קוקט אָן בענדעט'ן)

בענדעט.

זאָגלייך קאַנטאָר, (געהט אַריין אין צווייטען טהיר, נאָך מיסעס לעווי).

קאַנטאָר.

(קוקט זיך אום)

וואָס אַנבעטרעפט די איינריכטונג פון דעם מיסטער לעווים הויז נאַ, נאַ, אונד די טאַנטע ראָזאַליע איז אַזוי אויפפאַסענד אונד דער אָנקעל, שוועסטער, דו מוזט, איך מיין, דער הער לעווי איז נישט אַזוי פאָרזיכטיג...

מיסעס קעניגסשטיין.

נאָר אָהנע קריטיקיזם, ווען איך ביטען דאַרף, און אַלעס איבעריגע לאָז אויף מיר, און וואָס אַנבעטרעפט די טאַנטע ראָזאַליע, זי ווירד היער... דאָס איז שוין מיינע זאַכע, איך ביטע דיך (דערזעהט דעם הערר

לעווי, וועלכער קומט אריין מיט בענדעט'ן. זשאק איז אנגעטהון אין א שרעקליכען וויסען קראוואט מיט רויטע בלימעלעך און שלום-ראק, האלט אויך א צילינדער אין דער האנד, א ביסעל אונזיכער) אך מיסטער לעווי, גוטען טאג! זי האבען אונז וואהרשיינליך נישט ערווארטעט, (ליעבליך) און וויר האבען דאך דעם וויזיט אנגזאגט. נו, ווי געהט עס איהנען? (זי געהט צו צו איהם, מיסטער לעווי האלט זיך פון דערווייטענס, מיט שרעקענדען כבוד.) אך, וואס פיר איינע קראוואטע!

קאנטאר.

גוטען טאג, הערר לעווי! ווי געהט עס איהנען?

זשאק.

(שאקעלט מיט'ן קאפ, שטאמעלט)

גוטען טאג, גוט יאהר (גיט איהם די האנד)

בענדעט.

(זאגט צום קאנטאר)

דער הערר לעווי האט נאך געהאט איינינעם צו בעשטעלען, אז א מענש איז אליין. (ער רעדט מיט'ן קאנטאר, וועזענדיג אויף מיסטער לעווי)

(מ. לעווי און מיסעס קעניגסשטיין רעדען בצוזאמען.)

מיסטער קעניגסשטיין.

(ליעבליך)

די קראוואטע געהט איהן נישט, זשאק, (שאקעלט מיט'ן קאפ) נו, נו.

זשאק.

(שמייכלענדיג מיט כבוד)

איך האב געמיינט, אז אין די קראוואטע, וועל איך... (ער ענדיגט

גישט רעם זאַץ)

ס. קעניגסשטיין.

(מיט אַ ליעבליכען שמייכעל)

נו, נו, שוין גוט, וויר ווערדען איהנען איינע אַנדערע אַנשאַפען. (ענדערט דעם טאָן) זי האָבען אונזערע פאַמיליע צו איהנען איינגעלאַדענט, די טאַנטע ראָזאַליע, דעם אָנקעל מאָריטץ, זי ווירדען וואַהרשיינליך באַלד קומען, נון, וואו האָבען זי זיך פאָרגעגרייט, איך בין פריהער געקומען, איך וויל איהן ביהילפיג זיין, זעהען אָבער זי האָבען אַלץ אין אָרדנונג, זי פערשטעהען, די טאַנטע, זענען אַזעלכע פראָמינענטע מענשען און זי קוקט זיך אויף אַלעם אַרום. אָבער עס זעהט פיין אויס. (זי דערזעהט דאָס אויסגעלעגטע זילבער.) צו וואָס האָבען זי דאָס זילבער דאָ אויסגעלעגט? דאָס קומט נישט דאָ אַהער, מיט זילבער דאַרף מען זיך נישט צו רעפּרעזענטירען, דאָס קומט אין דייניג רוים, צום עסען.

זשאַק.

(שמייכעלט מיט כבוד)

איך האָב געמיינט זילבער — איך וועל אויסלעגען, עס וועט אַזוי שען זיין. (ער ווערט פערשעמט)

ס. קעניגסשטיין.

טראָגען זי דאָס אין דייניג רוים אַריין. (זשאַק טראָגט דאָס זילבער אין דייניג רוים אַריין)

דער קאַנטאָר.

(ביים טיש צו דער שוועסטער)

דו ווייסט אַ שווערע אויפגאַבע האָבען, שוועסטער, אין דעם הויז

היער פערנונפט און שענהייט ארייגצובריענגען.

מיסעס קעניגסשטיין.

(מאכט צו איהם מיט דער האנד)

חעט שוין גוט זיין (זי רופט צו ושאק'ן אין צווייטען צימער) קאן מאן מיטקומען, איך וויל דאס דיינינג רוים זעהען (געהט אריין אין דעם צווייטען צימער צו ושאק'ן)

דער קאנטאר.

(צו בענדעט'ן)

דער הערר לעווי ווירד עס דאך אמוועניגסטען וויסען ווי צו שעטצען, ווי צו אכטען — וואס?

בענדעט.

דער הערר לעווי לאזט זיך לערנען, ווייזען, ער איז אזוי דאנקבאר.

דער קאנטאר.

איך ווילס גלויבען, איך ווילס האפען.

מיסעס קעניגסשטיין.

(קומט צוריק ארייין מיט ושאק'ן)

האט ושאק א פיינעם דייניג רוים, ברודער, די טאנטע ראזאליע ווירד עס זעהר געפעלען, יא, יא, (זי געהט מיט ושאק'ן איבער די ביהנע און רעדט מיט איהם, זעהר אינטים, נעהמט איהם אן פון צייט צו צייט ביים לאץ).
די טאנטע ראזאליע איז אזוי אויפפאסענד, אויף יעדעס ווארט, אויף יעדע בענעהמונג, און דער אנקעל אויך, זי זענען פראמינענטע מענשען.

(ליעבליך) זשאַק, זשאַק, (ווי מען זאָגט אַ קינד) זי מוזען אויפפּאַסען (ליעבליך) זי זענען טײלמאָל אַזוי נישט פּאַרזיכטיג מיט ווערטער, גאָט מײנער, מיר זענען דאָך צווישען אונז, קײנער הערט אונז נישט (מיט אַ שמײכעל). מאַכען זי אַ ליעבליכע מינע צו די הערשאַפטען, אָט אַזוי, (זי מאַכט אַ ליעבליכע מינע) וואָס אַרט עס איהן? ווען זאָגאַר מען וויל נישט — דאָס זענען קלײניגקײטען, אָבער פון גרויסער בעדײַטונג, און איבער דעם וואָס וויר האָבען דערינען געשפּראָכען, יעס? זי פערשטעהען דאָך (זי שמײכעלט צו איהם)?

זשאַק.

(שמײכעלט)

אײ ניו, צווישען פּראָמינענטע מענשען דאַרף מען זיך בענעהמען, אויפפיהרען לײַטיש פײַן, (ער שטאַמעלט) יעס, אײַ ניו, אײַ ניו.

(מען קלינגט אין טהיר, זשאַק וויל געהן עפענען)

מיסעס קעניגסשטיין.

(האַלט איהם צוריק מיט אַ שמײכעל)

צו דיעזען איז דאָ אַ דיענסט-מעדכען. (זי קלינגט, דאָס מעדכען קומט אַרײַן) ביטע עפענען זי די טהיר, און מעלדען זי אונז פריהער וואָס פאַר אַ הערשאַפטען (דאָס מײדעל געהט עפענען די טהיר. צו זשאַק'ן ליעבליך) זעהסט דו, ליעבער, מען איז נישט פאַר יעדען אָנגעגרײַט, וואָס וויל דיך זעהען, אַ וויזיט דאַרף מען פריהער אָנזאָגען, שרײַבען אַ פּאָסט-קאַרט, און אַז מען קלינגט איז דאָ ווער עס זאָל עפענען. (דאָס מײדעל קומט אַרײַן, מעלדעט) אַ יודישע פרוי מיט איהר טאָכטער, לאַנדס-לײַט, זאָגען זײ, זײ ווילען רעדען העררן (זשאַק הויבט זיך אויף, וויל אַרויס, די מיס האַלט איהם צוריק מיט אַ בליק) ליעבער, זעהסטו, אַז מען האָט עמפּאַנג, קען מען דאָך נישט צונעהמען קײן אַנדערע מענשען, דו פערשטעהסט דאָך אַלײן.

זשאק.

יעס, יעס.

מיסעס קעניגסשטיין.

(צום דיענסטמיידעל)

זאגען זי דער פרוי, דאס דער הער עמפפאנגט אין זיין אפיס, יעדען טאג. זונטאג גיעבטס קיין עמפפאנג, היינט איז זונטאג. (דאס מיידעל אב. זי זאגט צו זשאק'ן ליעבליך) מען מוז זי לערנען ווי א קליין קינד. זי, זי, ווי מיט איינעם קליינעם קינד מוז מען מיט איהנען אומגעהן. (מען קלינגט ווייטער, דאס מיידעל געהט ארויס) יעצט מוז עס די טאנטע זיין. די הערשאפט (צו זשאק'ן). זי מוזען גאר נישט אזוי ערשרעקען. די טאנטע איז נארנישט אזו פורכטבאר, ווי זי שטעלען זיך פאר, זי איז נאר עטוואס צו פינקטליך, מוז מען וויסען, ווי מיט איהר אומצוגעהן. ליעבענסווירדיג, ליעבענסווירדיג, אזוי (זשאק מאכט נאך א ליעבליכע מינע, די מיס שאקעלט צו איהם מיט'ן קאפ) יעס, יעס. (דאס מיידעל מעלדעט הערשאפטען. א זשאק'ן) הערשאפטען, דאס זינד עפעס אנדערש. (געהט ארויס צו זיי אין קארידאר)

דער קאנטאר.

(וועלכער איז די גאנצע צייט, ווען זשאק מיט דער מיס האבען גערעדט אין ווינקעל, געווארען אונטערגעהאלטען פון בענדעט'ן, צו וועלכען די מיס קעניגסשטיין האט פון צייט צו צייט אהינגעשיקט וואונקען, בעגינט יעצט מיט זשאק'ן א געשפרעך צו פיהרען, ווי זיי וואלטען שוין פון פריהער בעגינען)

זי בעזוכען זעהר אפט מיט מיינע שוועסטער די אפערא, זי ליעבען וואהל מוזיק. אך, אין מיינע צייטען, ווען איך האב אמאל געזונגען

(ער לאזט ארויס א הוג'ישע שטימע) אח, אח, אח,

(פון קארידאר ברעכט מען דאס געשפרעך אב מיט רעשט, מיט ליעבליכע געשפרעכען אך מאמע, אך אנקעל און הערענא איז דא).

מיסעס קעניגסשטיין.

(רופט דורך די טהיר)

רודאָלף, דו הערסט, העלענאַ האָט אַ שענעם נייעם הוט, און מאַנטע זעהט זאָ גוט אויס!

(אָנקעל, טאַנטע מיט טאָכטער העלענאַ קומען אַריין)

אָנקעל סעם.

(קומט פריהער פאַר אַלע. צום קאַנטאָר)

וויר האָבען איינע גאַנצע שוהל פּאָלנישע יודען פאַר איער טהיר בעגעגענט. וואָס איז?

(ער איז אַ ריהרעוודיג יודעל, אַ דיקס מיט אַ דיק בייכעלע, רעדט שנעל. נאָך איהם קומט די טאַנטע ראָזאַליע מיט איהר טאָכטער, וועלכע ווערט בעגלייט פון מיס קעניגסשטיין — אויך ניעדריגע און רונדיגע און פולע. די טאָכטער שאָקעלט צו, די טאַנטע האַלט זיך צוריק, קוקט אויף אַלעם מיט חשד, שניפּט דאָס מיילעכעל און בלאָזט אָן אַ דאָפּעלטע גאָמבע, וואַרפט אַ בליק צו דער טאָכטער, די טאָכטער צו דער מאַמען און קוקען זיך ביידע אָן; אָדער מוד'ען זיך אין אויער. טראָגען ביידע ברייטע הוט מיט שרעקליך פיעל קאַרשען אויף די הוט)

מיסעס קעניגסשטיין..

(וועלכע פיהרט די טאַנטע, רעדט צו איהר).

אַך, די טאַנטע האָט זיך עטוואָס געענדערט. אַך, ווי גליקליך איך בין! אין דעם הויז פון מיין ברוטיגאַם. זשאַק! (זשאַק, וועלכער האָט זיך געהאַט אויפגעשטעלט ביי דער מוהמעס אַריינקומען, האַלט די הענד איינע אין די אַנדערע, וויים ניט וואָס צו טאָן מיט זיי, אַמאָל גיט ער אַ בליק אויף בענדעט'ן, בענדעט אויף איהם. ער לויפט צו, שמעהט האַלב ווי אין טומאַן, שמייכעלט, שמייכעלט). דאָס איז מיין ברוטיגאַם, טאַנטע (קוקט די טאַנטע דורך די פענסנע

אוּן נִיקְט מִיטִ'ן קָאפּ. זִי זָאגְט צוּ דֶער מִיסֶעס) גָאט זֶעגְנֶע דִיךְ מַיין קִינד. (קוּשְׁט אִיהר אוֹיפִ'ן שְׁטֶערְן. דִי מִיסֶעס צוּ זשַאק'ן) דָאס אִיז דִי טַאנְטֶע רָאזַאלִיעֶ, וועֶגְעֶן וועֶלְכֶע אִיךְ הָאבּ דִיר אַזוֹי פִיעֶל פֶערְצֶעהלְט. (זשַאק שָאקֶעלְט צוּ מִיטִ'ן קָאפּ, שְׁמֵייכֶעלְט.)

דֶער קָאנְטָאר.

(צוּ אָנְקֶעל מָארִיץ, אוֹיף זשַאק'ן)

מַיין צוּקִינְפְטִיגֶער שְׁוואָגֶער, מִיבּטֶער זשַאק לֶעווִי, בִּיזְנֶעס-מַאן אוּן אַיינְגֶענְטְהוּמֶער פוּן רֶעאַלֶע סְטֶעדְט.

אָנְקֶעל.

ווִיר ווִיסֶען, ווִיר ווִיסֶען, ווִיר הָאבֶּענְס גֶעהֶערְט, ווִיר הָאבֶּענְס גֶעהֶערְט (צוּם ווַייבּ). רָאזַאלִיא, ווִי לַאנְגֶע ווַארְעֶן ווִיר שׁוֹין נִישְׁט אִין יוּדִישֶׁען קְוַוארְטַאל, אִיךְ הָאבּ בַּאלְד פֶערְגֶעסֶען ווִי עֶס זֶעהְט אוֹיס.

מִיסֶעס קֶענִיגְסְשְׁטַיין.

מַיין בְּרוֹיטִיגַאם הָאט הִיעֶר גֶעשֶׁעפְטֶען, עֶר מוּז לֵיידֶער וואוֹינֶען אִין דַאוּן-טָאוּן.

בֶּענְדֶעט.

עֶר ווֶעט שׁוֹין וואָהנֶען... עֶר ווֶעט שׁוֹין וואָהנֶען (צוּם אָנְקֶעל ווַיי-זֶענְדִיג אוֹיף דִי מִיס קֶענִיגְסְשְׁטַיין) עֶר ווֶעט שׁוֹין וואָהנֶען. (זֶעצֶען זִיךְ אַלֶע בַּיים טִישׁ, דִי טַאנְטֶע אִיגְנָאיִירְט מִיס דֶער טָאכְטֶער. אַ מִינוּט אַ שְׁטִילֶע פּוֹיזֶע. דִי סִיס ווִיצְט נֶעבֶּען זשַאק'ן אוּן מַאכְט אִיהם יֶעדֶעס מָאל אַ בֶּעמֶערְקוּנְג מִיט אַ הַאנְד-בֶּעוועֶגוּנְג אוּן רֶעסְנְלִיפֶּען).

אָנקעל.

איבער וואָס שפּריכט איהר דאָ אייגענטליך?

קאַנטאָר.

איך ערצעהלע דעם מיסטער לעווי פון מיינע ערפאָלגען אין דער יוגענד. מיסטער לעווי בעזוכט אָפט די אָפּערא, (צום אָנקעל) דו ערי־נערסט דאָך וואויל מיין ערשטען אויפטריט אין דעם טעמפּעל, ווען די לייטע זענען געשטאַנען איבער'ם קאָפּ, און די גאַנצע וועלט, יאַ, יאַ, מיסטער לעווי, זי זאָלטען מיך דאַן הערען ווען מיינע שטימע וואר נאָך ביי איהר פאָלער קראַפט, (צום ארומיגען עולם) דער הערר לעווי קען זיך אויף מוזיק, ער בעזוכט די טעאַטערס אָפט מיט לואיזא, הערטע זיך די סמאָרם אָן.

מיסעס קעניגסשטיין.

(צו דער טאַנטע אויף זשאַק'ן)

אַך, אַ אייפריגעס אָפּערן־בעזוכער, לאָז קיין איין פּראָמינענטען זינגער אָדער זינגערין נישט אַדורך. פריה־מאָרגענס ווען איך ערוואַך, איך פינדע שוין די טעאַטער־טיקעטס, אהאַ, זשאַק האָט שוין טיקעטס געשיקט. איך בין שוין גאַנץ מידע פון די טעאַטערע, (צו דער טאַנטע אויף זשאַק'ן) טאַנטע האָט וואויל אַזעלכען אייפריגען טעאַטער־בעזוכער נישט בעזעהען (צו לעווי) אַך, זי האָבען מיך שוין גאַנץ מידע געמאַכט.

(זשאַק קוקט זי אָן פערוואונדערט, ווי וויזענדיג אויף זיך).

טאַנטע.

(צו זשאַק'ן)

דאָס איז שען, זי זינד וואָהל מוזיקאַליש, דאָס איז שען.

(זשאַק קוקט זי אָן פערוואונדערט).

אַנקעל.

(קלאַפּט זשאַק'ן אויף די פּלייצעס)

זאָ, זאָ, זינד זי אַזאַ טעאַטערפרעסער, נו, ווי געפעלט איהנען אונזערע ניו־יאָרקערס סטאַרס, און די גאַנצע וועלט האָט עס נישט קאַראָזע — וואָס? וואָס איז איהרער אַנזיכט איבער אונזערע סטאַרס?

זשאַק.

(ווִיל עפּעס ענטפערן, קוקט אָן די מיסעס מיט אַ געלעכטעריל, צום אַנקעל)

מיט אַנ'אמת צו זאָגען, איך קען מיך נישט דערויף, זינגען איז נישט מיינע ביזנעס.

(עס ווערט אַ מינוט שטיל. די טאַנטע נייגט זיך צו דער טאָכטער, ווִיל איהר עפּעס איינרוימען).

בּענדעט.

נאָ, נאָ, חיר קענען זיך שוין, מיסטער לעווי, די הערשאַפטען קענען זי נור בּלויז איינרעדען, דאָס זי קענען זיך נישט אויף מוזיק, נישט מיר, איך קען איהנען דאָך שוין פון לאַנג,—זי דאַרפען זיך גאָרנישט צו שעהמען דערמיט; אַלע פיינע לייטע ליעבען מוזיק, (צו דעם עולם) חי דער מאַכט זיך דאָ קליין?

מיסעס קעניגסשטיין.

(צום אַנקעל)

אַך, דער שווירמט פיר די טעאַטריצינאַ, ער האָט אַזעלכעס געפאַלגען אין איהר, (צו דער טאַנטע) טאַנטע גלויבט יעדעס מאָל, ווען די טעאַטריצינאַ זינגט, ער ווערט אַזוי בּעגייסטערט פון איהר שטימע, (צו זשאַק'ן) איך בּין גאָרנישט איינפערשטאַנדען מיט דיר, זשאַק; איך ווער גאָרנישט אַזוי בּעגייסטערט פון די טעאַטריצינאַ, חי איהר מענער.

אַנקעל.

(מיט אַ גאַלעכטאַריל)

בּיזט דאָך וואָהל נישט אײַפערזיכטיג, לואיזאַ. (ער האַקט איבּער) ניין (ער קוקט זיך אום) וויר גלויבטען היער מיט די פאַמיליע לעווי זיך צו בעקענען, איזט ניעמאַנד פון דער פאַמיליע דײַנעם ברוטיגאַם, היער לואיזאַ?

טאַנטע.

(צו זשאַק'ן)

האָבען זי נאָך פאַטער, מוטער? האָבען זי היער פערוואַנדטע?

זשאַק.

מײַן פאַטער-מוטער זענען פריה געשטאָרבען, איך האָב זיי נישט געקענט, איך האָב זיך בּײַ אַ ווײַטען פעטער אויפגעצויגען, אַ הײַמישען מענשען, (ער האַקט אָב אין מיטען)

(פּויזע. דער קאַנטאָר קוקט זיך איבּער מיט דער שוועסטער — די טאַנטע סור'עט זיך מיט דער טאָכטער).

בּענדעט.

וואָס פערצעהלט ער דאָ פיר אַ געשיכטען, (ער ווײַזט אויף זשאַק'ן) ער האָט אַ פאַטער אַ רב געהאַט, זײַנע לאַנדס-לײַט פערצעהלען עס, אַ ערציהונג. זײַנע גאַנץ פאַמיליע זענען בּלויז גרויסע קופּלײַטע, פּראָמינענטע מענשען. מען קען זי, איינע פון די פיינסטע פאַמיליען בּײַ די יודען אין פּוילען. האָבּען נישט געוואָלט מיט אַראָבּקומען קיין אַמעריקאַ, זי זענען פרום, די גאַנצע פאַמיליע. (זשאַק גלאָצט אויס אויף איהם אַ פּאָר אויגען, בּענדעט ווינקט צו איהם) זי דאַרפען זיך גאָרנישט שעמען אַזוי דערמיט; דאָס איז יחוס בּײַ יודען. מען ווייס עס גאַנץ גוט, עס לאָזט זיך הערען.

עס לאָזט זיך הערען.

מיסעס קעניגסשטיין.

מאַנטעַ ווייסט וואָהל נישט, ווי שטרענג אָרטאָדאָקסיש מיין ברודער נאָם איז, — אַך, דער האָט אַלעלכע שטרענגע אָרטאָדאָקסישע ערציהונג בעקומען, איך ווייס גאַרנישט, ווי איך ווערדע מיט איהם אויסקומען.

מאַנטע.

(קוקט אויף זשאַק׳ן מיט בעדויערען)

זיינד זי אַליין היער, אָהנע פאַמיליע, דאָס איז טרויעריג.

זשאַק.

ווען זי, עליה־השלום, מיין געשטאָרבען ווייב, מיין איך, האָט געלעבט, האָב איך געהאַט איהם מיין שוואָגער, מיין פאַרטנער; נור צייט... (ער האַקט אָב) עס איז צו מיר אָראָבגעקומען מיינס אַנ׳אַלטער פעטער מיט אַ מוהמע, ביי וועלכע איך האָב זיך אויפגעצויגען; זענען פראָסטע הײמישע מענשען, איך האָב קיינעם נישט מעהר היע, נור זיי.

(ביים טיש ווערט זעהר שטיל, דער קאַנטאָר קוקט זיך אַריבער מיט די שוועסטער, דער אָנקעל קלאַפּט מיט די פינגער אויפ׳ן טיש, די מאַנטע מוד׳עט זיך מיט דער טאָכטער. בענדעט ווינקט צו איהם, קוקט זשאַק׳ן שטרענג אָן דורך די צייט ווען ער רעדט. זשאַק בעמערקט נישט, און רעדט ווייטער).

ר׳ משה, בלומעלע.

(שטעקען אַריין די קאָפּ דורך די טהיר פון דיינינג רוים)

איז יעקב׳ל נישטאָ?

בענדעט.

(וועלכער האָט זיך באלד בעמערקט, לויפט שנעל צו צו דער טהיר, פערשטעלט זיי. צו ר׳ משה׳ן און צו בלומעלע׳ן אין דער שטוב, הינטען ארום).

דער מיסטער לעווי איז נישטאָ, נעהמט יעצט נישט אָן.

ר׳ משה, בלומעלע.

(שטעקען ארויס די קעפּ פון הינטער בענדעט׳ס פּלײצעס).

איז יעקב׳ל נישטאָ?

מיסעס קעניגסשטיין.

(בעמערקט זיי, ליעבליך)

דער הערר לעווי עמפּפאַנגט נישט יעצט, זיי ווערדען זאָ פריינדליך זיין, בעגעבען זיך אין אָפיס, גוטע לייטע.

ר׳ משה, בלומעלע.

(קוקען זיך ביידע אָן, ווילען שוין)

מיר האָבען נור געוואָלט...

(זשאַק דערזעהט זיי, הויבט זיך אויף. די מיסעס קעניגסשטיין קוקט איהם שטרענג אָן, בענדעט ווינקט צו איהם, די געזעלשאַפט ביים טיש ווערט פערוואונדערט).

זשאַק.

אָ, עס זענען דאָך מײַנע מענשען! וואָס ווילט איהר, בלומעלע?

(ער געהט צו צו זיי).

מיטעם קעניגסשטיין.

(בײַם טיש , צו דער מאַנטע אין ווינקעל וועלכע קוקט זי פערוואונדערט אָן, הויך)

מײַן ברוטיגאַם [זי ווײַזט אויף זשאַק'ן] האָט די געוואָהנהײַט די אָרימע לײַט אַלײַן געשענקט און געלד אויסצוטהײַלען און בײַ זיך אין צימער.

דער קאַנטאָר.

ער איז עס וואַהרשײַנליך פון צו הויזע געוואָהנט.

בענדעט.

(הויך)

ער האָט בײַ זײַן פאָטער, דעם ראַבינער, וואַהרשײַנליך אַזוי גע־לערענט.

מיטעם קעניגסשטיין.

(רעדט אַהין פון טיש צו זשאַק'ן)

זשאַק, וואָלסטו דען נישט די אָרימע לײַטע אײַן אנדערם מאָל עמפּפאַנגען?

זשאַק.

(ווערט פערשעמט פאַר ר' משה'ן. ער שרײַט אויף מיט אַ ווילד קול)

וואָס? די אָרימע לײַט? (ער לאָזט אַראָב דעם קאָפּ פערשעמט פאַר ר' משה'ן און בלומעלען).

ר' משה.

(צו בלומעלען)

קום בלומעלע, קום.

בלומעלע.

מיר בעטען איבער טויזענד מאל, מיר וועלען אנ'אנדערס מאל קומען, מיר האבען נור געוואלט. שיינדעלע מיט איהר טאכטער, דאס כלה-מיידעל, שטעהט פאר די טהיר.

זשאק.

(חאפט זיך אויף פערוואונדערט)

שיינדעלע, אונזער שיינדעלע מיט דעם מיידעל?

בלומעלע.

יא, שטעהען פאר דיין טהיר, מען האט זיי נישט אריינגעלאזט.

זשאק.

נישט אריינגעלאזט? (ער קוקט זיך אום, צום טיש) ווער האט זיי נישט אריינגעלאזט? (ער געהט ארויס נאך זיי).

מיסעס קעניגסשטיין.

(רופט איהם נאך)

זשאק! (זשאק הערט נישט, געהט ארויס. דער עולם ווערט שטיל ביים טיש, איינער קוקט אויפ'ן צווייטען פערוואונדערט. די טאנטע סור'עט זיך מיט דער טאכטער)

בענדעט.

(רעזעוועט די סיטואציע)

אזא נאטור האט ער שוין, דער מיסטער לעווי, האט די ארימע לייט אונטערגעשטיצט, זיי זענען איהם דאנקען געקומען, ער שטיצט

פילעע אונטער, ער מאכט עס אין דער שטיל, זענען איהם דאנקען געקומען. (מיט א מינע צו ר' משה און בליטעלען, וועלכע זענען געבליבען שטעהן ביי דער טהיר, ברוגז'דיג) נא, ווי געהט עס אייך דא אין אמעריקא? איהר בעקומט וואויל געלד פון מיסטער לעווי, וואס? (צו די ארומיגע ביים טיש) ניט איהנען געלד.

דער קאנטאר.

איינע שענע זיטע, איינע יודישע זיטע.

טאנטע.

ער האט'ס ביי זיין פאטער דעם ראבינער געלערנט, (צו דער טאכטער) זעה, קינד.

(זשאק קומט ארײן, פיהרט ארײן שיינדעלען מיט דעם מיידעל, נאך זיי איזאאק און שלמה).

(שיינדעלע איז א ברייטע יודענע, אין איהר געזיכט איז נאך בעהאלטען שפורען פון איהר אמאליגער שענקייט. די טאכטער א אכטצעהן-יאהריג יודיש מיידעל, היימיש געקליידט נאך. ווערט רויט פאר חרפה, קוקט זיך פערוואונדערט אום, שעמעוודיג האלט זיך צוריק. די געזעלשאפט קוקט זי פערוואונדערט אן).

שיינדעלע.

(מיט א ברייטען טאן)

וואס מיינסטו, מיר זענען אזעלכע קליינשטעטלדיגע? האטש מען האט זיך אויפגעצויגען אין א קליין שטעדטעל, נור ביי אונז ווייסט מען שוין אויך ווי מיט מענשען אומצוגעהן. אז מען הייסט נישט אריינגעהן מן הסתם קען מען נישט; זענען הערשאפטען דא. (זי נייגט מיט'ן קאפ צו די ארומיגע, דרייסט) גוטען טאג, הערשאפטען. (צו זשאק'ן, וועלכער

שטעהט פערוואונדערט, קוקט אמאל אויף די מוטער, אמאל אויף די טאָכטער) און ר׳ משה און בלומעלע זאָגען—געה אהיים, שיינדעלע, ער איז מיט הערשאַפּטען, — און איך זאָג — ניין, איך וועל דאָ שטעהן; לאָז ער נור געוואָהר ווערען אז שיינדעלע שטעהט פאר זיין טהיר, וועט ער שוין אַרויסקומען, — זאָג איך, — מעג ער אפילו זיין מיט הערשאַפטען, וועט ער אַרויסקומען, זאָג איך. איך ווייס עס, אלטע לייבע ראָסיעט נישט.

זשאק.

(וועלכער שטעהט און קוקט אַמאָל אויף דער מוטער, אַמאָל אויף דער טאָכטער, פערגעסט איין מינוט אַן די „הערשאַפטען" ביים טיש).

און איך שטעה און קוק, ווער איז שיינדעלע? דו אָדער דאָס מיידעל, זי (אויפ'ן מיידעל) איז שיינדעלע, דו ביזט אַן'אַלטע יודענע געוואָרען. (נעהמט אַן דאָס מיידעל ביי דער האַנד, וועלכע ווערט רויט, און לאָזט דעם קאָפּ אַראָב) שיינדעלע, זאָ העלף מיר גאָט ווי שיינדעלע, אַזוי ווי איך בין פון דער היים אַוועקגעפאָהרען.

שיינדעלע.

אוי, אוי, די אייער זעגען בעסער פאר די היהנער, די מאַמע איז שוין אַן'אַלטע יודענע געוואָרען, האָט די רויטע בעקלעך פערלוירען, (צו דער געזעלשאַפט) אוי, די מאַנספערשוינען, ווי אונגעטריישע זיי זעגען, קוים דערזעהען זיי א פּאר רויטע בעקליך, לאָזט מען שוין די מוטערס שטעהן.

(דער עולם ביים טיש קען זיך נישט פאַסען, קוקען אלע פערוואונדערט זיך אַן, איינער אויפ'ן צווייטען. בחנם מאַכט די מיסעס קעניגסשטיין פערשיעדענע צייכען צו זשאַק'ן, ווינקט צו איהם. מיסטער בענדער קוקט איהם אַן, איז אייניגע מאל צוגעגאנגען צו איהם, — מיסטער לעווי! — זשאַק, אזוי ווי ער וואָלט נישט געהערט, נישט

(געזעהן איז איינגעגנצען פערגומען מיט שיינדלען און דער טאָכטער. בענדעט רעדט אַלץ צום טיש, צום קאַנטאָר, צום אָנקעל, ביי וועלכע עס פיהלט זיך אַ נערוועזיטעט).

בענדעט.

אזוי איז ער שטענדיג, אַזוי פראַסט, אַזוי איינפאַך, מיט אַלע איז ער היימיש, כאָטש ער איז מיסטער לעווי; ער האַלט זיך נישט הויך, געהט מיט יעדען אום ווי מיט זיינס אַ גלייכען. זעהען זי, ער וועט זיי נאָך בעטען צום טיש, זעהען זי, ער בעט זיי, (ער געהט צו צו ושאַק׳ן) זי מיסטער לעווי, די געזעלשאַפט!

ושאַק.

(וועלכער האַלט אַלץ אין בעטראַכטען דאָס מיידעל, נעהמט איהר די צעפּ אין דער האַנד אריין).

און די צעפּ די מאַמעס, אַזוי פערקעמט ווי די מאַמע (דאָס מיידעל שעמט זיך, האַלט די אויגען צו דר׳ערד) און דער בליק דער מאַמעס. און איך האָב אַלץ געמיינט, אז שיינדעלע איז אַ אַכטצעהן-יאָהריג מיידעל. (ער דערמאַנט זיך) אָך, איך האָב גאָר פערגעסען, דאָס זענען מיינע לאַנדס-לייט, מיין משפּחה, מיין פעטער, מיין מוהמע. אַה, איזאַאַק! (ער דערזעהט איהם אין אַ ווינקעל, פערקלערט זיך אַ מינוט פערשעמט, לאָזט דעם קאָפּ אַראָב, פאַסט זיך ווייטער). דאָס איז מיין כלה, מיסעס קעניגסשטיין, (איזאַאַק גיקסט) און זעה, איך שלמה איז דאָ, (צו דער געזעלשאַפט) מיינע איינענע, (צו שיינדלען) ביזט געשטאַנען הינטער דער טהיר און מען האָט דיך נישט אריינגעלאָזט, אָווא, אָווא. (צו די מיס קעניגסשטיין וויזענדיג אויף שיינדעל׳ן) זי איז אויך אַמאָל מיינס אַ כלה געווען (דער קאַנטאָר שפּרינגט אויף, די מיס פערבייסט די ליפּען, די טאַנטע סוד׳עט זיך מיט דער טאָכטער, אין דער צייט ווען דער אָנקעל קוקט זי אָן). נו, זעצט אייך, הע, מלאך, קום אַהער, זעצט דיך, שיינדעלע, אַהער, פעטער, מוהמע, איהר זענט דאָך מיינע מחותנים היינט.

(וועגדעט זיך צו דער געזעלשאפט בײם טיש) דאָס זענען מײנע משפחה, מײן פעטער, מײן מוהמע, (ער װײזט אויף שײנדלען) מײן געװעזענע כלה, (אויף מלאך'ן) מײן קאָלעגע פון דערהײם; מיר האָבען אמאָל פערד געפּאַשעט אינאײנעם בײ דעם יורען (אויף ר' משה'ן)

(דער טיש װערט בלײך, די טאַנטע בײסט זיך די ליפּען, האָט שוין א פּאָר מאָל געװאָלט אויפשפּרינגען. דער אָנקעל קוקט אָן דעם קאַנ־טאָר, בעגרעט איז שוין אײניגע מאָל געװען בײ איהם און רײסט איהם, — „װאָס איז די מעהר, מיסטער לעװי?" – זשאַק הערט אָבער גאָרנישט, ער רעדט װײטער צו שלמה'ן)

זשאַק.

נו, װי געהט עס דיר דאָ, אין אַמעריקאַ, שלמה? בענקסט דו נישט אמאָל נאָך די הײמישע בהמה?

שלמה „מלאך".

(װעלכער האַלט זיך א ביסעל צוריק, װערט צוגעװאונקען פון איזאַאַק'ן, װעלכער שטעהט אין א װינקעל בײ דער שאַנק, און װינקט איהם צו)

אוי בענק איך, ברודער, נאָך די הײמישע בהמה, עס איז דאָך גאָרנישט קײן מדינה, דאָס אַמעריקאַ, מען האַלט דאָ נישט די בהמה װי מען דאַרף; אז איך דערזעה דאָ די פערד אויף די גאַס, געהט מיר דאָס האַרץ אוים פאַר רחמנות. װאו האָסטו די פערד װאָס בײ אונז? בײ אונז א פערד איז דאָך א בהמה, האָט זײן שטאַל, האָט זײן שטיק פעלד, װאו עס פּאַשעט זיך; און דאָ האַלטען זײ די פערד אויף די בוידעמס, אין די קעלערס, גיבען זײ צו פרעסען װײס איך װאָס, טאַטריקע — גאָרנישט מעשה בהמה.

(בײם טיש װערט אַלעם שטיל און בלײך. די טאַנטע ציהט די טאָ־טער, בײסט די ליפּען, האָט שוין א פּאָר מאָל געװאָלט אויפשפּרינגען. לואיזא פרובט איהם מיט אלע מעגליכקײטען אײנצוהאַלטען, ציהט איהם, בײסט די ליפּען, טרײסעלט זיך, זשאַק זעהט זי נישט, רעדט צו שלמה'ן).

זשאַק.

האָסט רעכט, שלמה, איך בענק אויך נאָך די היימישע בהמה;
יעס, ברודער, דו האָסט רעכט.

מאַנטע.

(האַפּט זיך אויף, צו דער מאַלטער)

מאַלטער, דאָס געשפּרעך איז ניט פֿיר אונז. (זי רופֿט צום מאַן) מאָריטץ, קאָם! (צום קאַנטאָר) וויר דאַנקען איהנען פֿיר די געזעלשאַפֿט.

דער קאַנטאָר.

(צו דער שוועסטער)

שוועסטער, וויר ווערדען דעם הערן לעווי איין אַנדערס מאָל בעזוכען.

אָנקעל.

ביי קלענערע געזעלשאַפֿט.

מיסעס קעניגסשטיין..

(אויפגערעגט, רופֿט זשאַק'ן)

זשאַק, פֿילייכט ווערסטו די געזעלשאַפֿט אין צווייטען צימער פֿאַרבעטען.

(שלמה וויל אַנטלויפֿען, זשאַק ווינקט צו איהם, ער זאָל בלייבען).

ר' משה, בלומעלע.

(האַפּען זיך אויף פֿערשעמט)

איבער אונז, עס לוינט זיך נישט; מיר וועלען מוחל זיין אונזער

בכוד, מיר קענען אנ'אנדערם מאל קומען.

(ווילען זיך אויפהויבען).

זשאק.

זיצט ר' משה. מוהמע, זיצט. איהר זענט ביי מיר אזעלכע אנגעלעגטע געסט, (צו דער מיס קעניגסשטיין) ווי דיין אנקעל מיט דער טאנטע (ער ווייזט אויף בלומעלען, וועלכע ער נעהמט אן ביי דער האנד). דו זעהסט די יורענע, ווען נישט די יורענע, וואלסטו אפשר היינט נישט געטראגען די ברילליאנטען און פערל, וואס איך האב דיר פאר כלה-מתנות געגעבען. די יורענע האט מיך גענומען צו זיך נישט ווען איך בין געווען זשאק לעווי, נור א קלייגער שמייסער-יונג, א יתום, אהן א פאטער, און א מוטער; האט מיך די יורענע אריינגענומען צו זיך, איהר ווינקעל מיר אבגעגעבען, איהר ביסען ברויט זיך מיט מיר געטיילט, ווי א מאמע געצוואגען און געבאדען מיך אויף יעדען שבת. (אויף ר' משה'ן) ביי די האנד מיך אנגענומען, אין בית-המדרש מיך געפיהרט און קדיש מיך אויסגעלערענט נאך מיין טאטען זאגען. (ער ווייזט אויף שיינדעלען) און דו זעהסט אט די יורענע, זי האט מיך ליעב געהאט נישט ווען איך האב געהאט צוצוטיילען ברילאנטען און פערל, סטארס און הייזער, — אהן פאטער אהן מוטער, אין שטעלער זיך ארומגעוואלגערט, קיינער האט זיך נישט געוואלט ארומקוקען אויף מיר, האט די יורענע מיך ליעב געהאט, איהר טוך מיר אבגעגעבען צוצודעקען זיך אין די ווינטערדיגע נעכט, האט געבראטענע הינדעלעך געגנב'עט ביי איהר בעל-הבית און מיר אין שטאל געבראכט. דעם לעצטען גראשען מיר אוועקגעגעבען אויף פסח זיך א אנצוג צו מאכען. אזוי זענען זיי געווען צו מיר, איך וואלט געוואלט זעהען, וואס די (ווייזט אויף די דייטשען) וואלטען געווען געזאגט, ווען איך וואלט דאן געקומען צו זיי. (ער שרייט אויף צו איזאאק'ן) דו ווייסט ווער איך בין פאר זיי? — מיין פאטער איז געווען א רב, מיין משפחה — קויפלייט; ניין, איך בין נישט קיין רב'ס א זוהן, ווי די האבען אייך דערצעהלט,

מיין פאטער איז א פראסטער פוהרמאן געוועזן, דאס איז מיין פאמיליע. געפעלט אייך דער שידוך נישט? האט איהר זיך אין מיר דעם יחוס איינגעריכט?

דער קאנטאר.

(שרייט אויף)

איך וויל נישט, דו זאלסט דעם הערין נאך אמאל זעהן! (צו בענ-דעט'ן) דאס האבען וויר אייך צו פערדאנקען.

זשאק.

(צו בענדעט'ן)

און איך אויך. איך האב געמיינט, אז איהר זענט איידעלע, פיינע מענשען — דייטשען. איך האב פאר אייך דרך-ארץ געהאט, איך האב זיך געוואלט פון אייך אפלערנען, ווי א פיינער מענש צו ווערען. (צום עולם) האבען זיי מיך דאס א ביסעל געלערט — איז דאס איידעלקייט, איז דאס פיינקייט?

בענדעט.

(געהט ארויס מיט'ן קאנטאר און לואיזא, וועלכע ברעכט ארויס אין א שטראם טרעהרען).

איך האב געמיינט, ער וועט זיך לאזען לערנען, פיהרען — ווי אין א פיינע געזעלשאפט זיך צו פערהאלטען, ווי מיט ארענטליכע מענשען אומצוגעהן, (צו מיסעס קעניגסשטיין) און די מיס האט דאך אויך אזוי גע-דענקט. נישט וואהר?

(אלע אב)

ישאַק.

(שרייט זיי נאָך)

אַנ׳אַנדערן לערנט אוים אַ פיינער מענש צו ווערען, ווי מיט לייט אומצוגעהן; נישט מיך. איך מוז שוין בלייבען אַזוי גראָב, ווי איך בין געוועזן. (צו דעם היימישען עולם) האָבען זיי מיך דאָס אַ ביסעל געלערנט צו שמייכלען, און אַ ליעבע מינע צו מאַכען, און ליגענד צו זאָגען, אייגענע טאַטע־מאַמע צו פערלייקענען. — (ער געהט צו צו איזאַאק׳ן, וועל־כער איז די גאַנצע צייט געשטאַנען אין אַ ווינקעל און זיך שטיל־שווייגענד צוגעקוקט. ענדערט דעם טאָן, געבראָכען) זיי מיר מוחל, ברודער! איך, איך, איך, בין אַ הונד, אַ געמיינער יונג בין איך, ווי איך האָב געהאַנדעלט געגען דיין שוועסטער; (פייזע) זיי מיר מוחל, איזאַאק! דו האָסט רעכט געהאַט, זעהר רעכט געהאַט, (פאַלט איהם אויפ׳ן האַלז מיט טרעהרען אין די אויגען). איך האָב געוואָלט אַ קליין קינד האָבען, איזאַאק, אַ קליין קינד. (ער וויינט לאַנג אויף איזאַאקס האַלז).

(פאָרהאַנג לאַנגזאַם).

דריטער אקט.

אין דעם צימער ווי אין צווייטען אקט. אָווענד. ר' משה זיצט פֿאַרַם אויווען. אויפֿ'ן טיש ברענט זיך אַ יאָהר-צייט-ליכט. די מוהמע בלומעלע גרייט צום טיש, — עס קומט ארײַן איזאַאק.

איזאַאק.

גוט אָווענד! זשאַק איז נישטאָ?

בלומעלע.

גוט אָווענד, גוט יאָהר! איז דאָך געגאַנגען אין שוהל אריין, האָט דאָך היינט יאָהר-צייט נאָך איהר.

איזאַאק.

(דענקט נאָך)

יעס, יעס. אָבער, וואָס האָב איך דאָס געוואָלט זאָגען, איהר זאָלט מיר לעבען, איהר זענט דאָך פֿרומע לייט, — ווי לאָזט איהר אייער פלימיעניק, איך מיין, זשאַק'ן — אַזוי זיצען, אָהן אַ ווייב, אָהן חתונה געהאַט? ווייסט — ער איז דאָך אַ מאַנספערשוין אין די בעסטע יאָהרען, האָט איהר גאַרנישט קיינמאָל וועגען דעם נאָכגעקלערט?

בלומעלע.

אוי, דאָס איז דאָך, וואָס איך טענה מיט מיין אַלטען טאָג און נאַכט! וויים — ער איז דאָך נאָך אַ יונגער מענש אין די בעסטע יאָהרען!

עס איז דאָך אַ עבירה—נישט קיין קינדער און נישט קיין רינדער! דאָס טענה איך דאָך מיט׳ן (זי ווייזט אויף ר׳ משה׳ן): דו ביזט אַ קרוב, אַ גואל, האָסט דעם יתום קדיש געלערענט, וואָס שווייגסטו? פאַרוואָס זאָגסטו נישט, אַז נאָל׳ן יורישען דין? מיר זענען דאָך נאַרישע ווייבער, מיך וועט ער דען הערען?

ר׳ משה.

אַ שידוך איז אַ ווייבערישע זאַך, מיט שידוכים, שרלנ׳טעס גיבען זיך ווייבער אָב. דו האָסט אָהן עין־הרע אַ מויל, נישטקשה, דו קענסט רעדען.

בלומעלע.

(שטעלט זיך)

אַ נו, משה׳לע, משה׳לע, ווען וועסטו שוין דיין עקשנות אוועק־לעגען? אָבגעלעבט מיט אַ מאַן פיערציג יאָהר אין עקשנות; און מיך וועט ער דען הערען? ער וויל דאָך נישט הערען און געדענקען דערפון, צייט נאָך יענער מעשה, דאָ, מיט די דייטשען. איך בין דאָך אַ נארישע יודענע, דו אַ בעל־הבית אין שטאָדט, וועסט׳ן זאָגען—נאָל׳ן יורישען דין.

איזאאק.

נו, נו, עס איז נישט אַזוי שרעקליך, ער וועט זיך נישט די אויערן פערשטאָפען, אַז מען וועט רעדען וועגען אַ מיידעל; איך קען מיין סחורה. (ער האקט איבער) זאָגט נור, איהר זאָלט מיר לעבען, האָט איהר עפעס אַ טראַכט געטהון וועגען די יתומה, איך מיין, שיינדעל סטאָלטער?

בלומעלע.

אַ כשר יודיש קינד, כ׳לעבען, עס וואָלט אַ גרויסע מצוה געווען,

אי פאר דער יתומה, אי פאר דער מוטער; ער האָט די מוטער פער־שעמט, ער איז דאָך מיט איהר אַ כלה געוועזן, לאָז ער איהר טאָכטער געהמען. (צו משה'ן) אַה, וואָס זאָגסטו משה?

ר' משה.

אודאי וואָלט געווען אַ גלייכע זאַך, נדן, וועט ער דאָך מיי ווי סיי מוזען געבען.

איזאַק.

האָט איהר שוין אמאל גערעדט מיט איהר. איך מיין מיט שיינ־דעלען, וועגען דער זאַך?

בלומעלע.

אודאי האָט מען גערעדט. זינדיגע וויבער רעדען.

איזאַק.

נו, וואָס זאָגט זי?

בלומעלע.

וואָס, זי זאָל זיך נאָך קווענטשען? דאָס מיידעל קומט אריין אין אַזאַ עשירות, אין אַזאַ שמאַלץ־גרוב!

איזאַק.

און דאָס מיידעל ווייס איך וואָס, אפשר האָט זי שוין אַ בוי?

בלומעלע.

לאז אײַך אַ גוט יאָהר, וואָס איהר רעדט; אַ כשר יודיש קינד ז׳לעבען, זי האָט עס עהרליך פערדינט; איהר פאָטער אין הימעל האָט זיך געמוזט לויפען מיהען.

איזאאַק.

נו, וואָס זאָגט איהר, בלומעלע?

בלומעלע.

וואָס זאָל איך זאָגען? איך וועל אײַך זאָגען מיט אַנ׳אמת. איך האָב געקלערט דערפון פון ערשטען אויגענבליק אָן; וואָרום לאָזען מיר זיך נישט נאַרען, זי עליה־השלום, איך מײן אײַער שוועסטער, פאַר־וואָס, מײנט איהר, האָט זי קײן קינדער נישט געהאָט? ווער ווײסט צי זי האָט זיך חלילה נישט פערזינדיגט אין איהר, איך מײן אין שײנדעלען; איהר זאָלט מיר לעבען, ער איז דאָך מיט איהר אַ כלה געווען, תנאים געשריבען, איבערגעלאָזט זי אַ ווײסטע כלה־עגונה און חתונה געהאָט מיט אַנ׳אַנדערער. ווער ווײסט, חלילה נישט איבערדעם, וועניג לעזט מען זיך אָן אזעלכע מעשיות, אַ כלה פערשעמט — גאָר אַ קלײניגקײט!

ר׳ משה.

שווײג שוין, שווײג, נאַרישע יודענע.

איזאאַק.

נו וועט ער די כלה איבערבעטען, ער וועט מיט איהר מאַלטער חתונה האָבען. איהר האָט רעכט, אפשר וועט ער דערפאַר מיט איהר קינדער האָבען.

בלומעלע.

מיר זענען נאַרישע ווײַבער.

איזאַאק.

נו, איך װעל אַריבערגעהן צו איהר, צו שװײַנדעלען, און װעל רע־דען מיט איהר אַלײן; זי װאױנט דאָך דאָ נישט װײַט, העַ?

בלומעלע.

אַודאי, דאָ אַבסטערם. ער האָט דאָך איהר אָבגעגעבען אַ װאױנונג אין שכנות, אַז ער זאָל נאָהענט װאױנען נעבען איהר, אַז זי זאָל אױפ־דערנאַכט דאָ אַרײַנקומען, פערצעהלען איהם פון אַמאָליגע יאָהרען. אָבער איהר זאָלט מיר לעבען, און ער, איך מײן, יעקב׳ל ער װיל דאָך נישט הערען דערפון, ער װיל דאָך נישט געדענקען דערפון, צײַט יענער מעשה, איך מײן, מיט די דײַטשען.

איזאַאק.

נו, נו, ער װעט זיך איבערדרעכענען, עס איז נישט אַזױ שרעקליך.

ר׳ משה.

ער װיל נישט הערען און געדענקען, נור קױם קומט זי נישט, שװײַנ־דעלע, מיט איהר מײדעלע אַרײַן אין אָװענד, האַלט ער עס נישט אױס, שיקט אַרױף נאָך איהר, פרעגט אױס אױף איהר, געהט מיט׳ן מײדעל אין טעאַטער אַרום אָדער װײס איך װאו. אודאי דאַרף מען אַמאָל אַנ־עך מאַכען, זי איז דאָך אַ מײדעל, און ער — אַ מאַנספערשױן; מילא װאָס עס קען זיך טרעפען, אַמעריקאַ!

בלומעלע.

טאַ, וואָס זאָל איך טהון, ר' איזאַאק?

איזאַאק.

איהר זאָלט דעם טיש גרייטען און שטעלט אויף די זילבערנע לייכ־טער, און גרייט אָן אַ טוץ טעלער צו צובערעכען, און איך געה אראָב שיקען די כלה מיט דער מחותנת'טע.

בלומעלע.

וואָס שוין היינט, אין איהר יאָהר־צייט?

ר' משה.

דער יאָהר־צייט טאָג איז אַ מול'דיגער טאָג, נישקשה, עס איז אַ יודישע זאַך.

בלומעלע.

(נעהמט זיך גרייטען צום טיש, לעגט אויף אַ ווייס טישטוך, שטעלט אַוועק די זילבערנע לייכטער).

און טאָ ווער זאָל רעדען מיט איהם, איך מיין מיט יעקב'ל, אדרבה זאָגט איהר, איך זעגט דאָך אַ וועלט־מענש, ווער זאָל אָנהויבען רעדען מיט איהם וועגען שידוך? איז אַ מאַן נישט צו אַזעלכע זאַכען, דאַרף ער (זי ווייזט אויף ר' משה'ן) נישט אָנהויבען רעדען מיט איהם דערפון?

איזאַאק.

נו, נו, איהר וועט שוין אדורכקומען! אַזוי לאַנג אויסגעקומען

אָהן אַ דריטען ; נו מאַכט׳ס אַנ׳עק , אַז ער וועט קומען , און זאָגט איהם באַלד , איהר דאַרפט זיך נישט שעמען פאַר איהם , נישקשה , ער וועט אײַך נישט אויפעסען דערפאַר . איך מוז נאָך זעהען, פאַר דעם מייַ־דעל אַ כלה־מתנה צו פערזאָרגען. (ער האָרכט) אַהאַ, זשאַק קומט אָן , איך וויל נישט, ער זאָל מיך זעהען , איך וועל געהן דורך דער קיטשען , און זאָגט׳ס קײַן וואָרט נישט , אַז איך בין דאָ געוועזן און אַז איך ווייס פון עפּיס . איהר הערט , קײַן אײן וואָרט נישט פון מיר, איך וויל נישט, ער זאָל וויסען . (ער געהט אָב דורך דער קיטשען) .

ר׳ משה.

נוט , גוט , און לאָז זי אַריבערשיקען נאָך שלמה׳ן — ער וואוינט בײַ שנײַדערלען — אַז עס זאָל אָנ׳ערות זײַן בײַ קבלת־קנין .

(איזאַאַק אָב . זשאַק קומט אַרײַן דורך דער טהיר . ער איז אין שלום־ראָק , האַלט אַ סידור אונטערן אָרים) .

ר׳ משה, בלומעלע.

(בײדע אינאײנעם)

מזל טוב דיר , מזל טוב דיר .

זשאַק,

(קוקט זיי אָן פערוואונדערט)

וואָס פאַר אַ מזל טוב ?

ר׳ משה.

בײַ יודען איז אַ מנהג , אַז מען האָט יאָהר־צײַט קומט אַ מזל־טוב .

זשאק.

(מיט א טרויעריגע מינע)

דער דריטער יאָהר-צייט היינט, בין איך אין חברה געווען. איך האָב געלאָזט פאר איהר א משניות לערנען, תהלים זאָגען, קדיש נאָך איהר געזאָגט. (קרעכצט) דריי יאָהר שוין, ווי איך בין אליין, אָט מיט די ווענד! (ער דערמאָהנט זיך) אָך, גוט האָט איהר געטהון, פעטער, מוהמע, וואָס איהר האָט זיך צו מיר אריינגעצויגען, האָט מען א היימישען מענשען מיט וועמען א וואָרט אויסצורעדען; אזוי חלילה, מען ווערט קראַנק, ווער וואָלט זיך אויף מיר ארומגעקוקט? עך, גוט האָט איהר געטהון, פעטער, מוהמע, איהר זענט אהערגעקומען, איהר וואוינט מיט מיר. ע, עס איז דאָך גאָר היימיש, ווי אין דערהיים פאַרצייטענס: שבת'דיגע לייכטער, פיש, חלות. (ער דערמאָהנט זיך) וואָס איז טאקע היינט זילבערנע לייכטער אויפ'ן טיש?

בלומעלע.

(שטאַמעלט)

מיר האָבען געוואָלט ... משה

ר' משה.

(העלפט איהר ארויס)

ביי יודען איז א מנהג, אז מען האָט יאָהר-צייט, מאַכט מען א שטיקעל שמחה, נאָכ'ן לעצטען קדיש טרינקט מען א גלעזעל משקה צו-זאַמען; האָסט דאָך היינט יאָהר-צייט נאָך דיין געשטאָרבען ווייב, עליה-השלום, האָט מען א פאַר לאַנדס-לייט צוזאַמענגעבעטען, אז זיי זאָלען זיך מיט דיר משמח זיין, ווי דער יודישער מנהג איז.

זשאק.

זעהט איהר, פון צייט איהר זענט אהער געקומען, ווייס איך פון

אַ יודישען מנהג, זעהט מען אמאָל אַ היימישען מענשען אַ לאַנדס-מאַן! איי, איי, דאָס אַמעריקאַ—דאָס מעקט דאָך אַלעס אויס, מען פערגעסט דאָך אָן אַלעם, (דערמאָהנענדיג זיך) יאָ, און שיינדעלע וועט אויך זיין? איז איהר מיידעל געווען?

בלומעלע.

און שיינדעלע וועט זיין, און איהר מיידעל וועט זיין, אַ מיידעל, אַ גאָלד, אַ גוטער שטערן זאָל איהר נור אין הימעל שטעהן, זי איז ווערט אַ מלכות.

זשאַק.

(רייבט זיך די הענד, מיט פרייד)

אָל רייט, אָל רייט. כ'לעבען, עס איז געווען אַ גרויסאַרטיגע זאַך, וואָס איהר האָט זיך דאָ צו מיר אַריינגעצויגען, עס איז דאָך גאָר אַנ'אַנדערס לעבען ביי מיר, די מענשען אַנדערע, די מאכלים אַנדערע! מוהמע בלומעלע, איהר זענט אָל רייט.

בלומעלע.

וואָס בין איך דאָס אימשטיינס געזאָגט אָל רייט, אָל שמייט, ווי דו זאָגסט, וואָס איז? איך בין אַ צובראָכענער שאַרבען, און ער (זי ווייזט אויפ'ן מאַן) איז אַ צווייטער צובראָכענער שאַרבען, וואָס קען מיר דיר אימשטיינס געזאָגט טהון? העלפען, מיר זענען דאָך אַלטע לייט; דו האָסט געדאַרפט אַ יונג ווייבעל, אַ שען ווייבעל, אַ יודיש ווייבעל, זאָל דיר דאָ ליכטיג, ציכטיג מאַכען, זאָל זיך דאָ מיט דיר אומגעהן, שפּילען, — וואָלט געווען אָל רייט, אָל שמייט, ווי דו זאָגסט.

זשאק.

(רויט ווערענדיג)

וואס האט דאס די מוהמע,—וואס, וואס, איך, א יונג ווייבעל, וואס?

בלומעלע.

(מיט שרעק, שטאמעלט)

איך מיין, איך האב געמיינט, אזא יונגערמאן, ביסט דאך נאך יונג, (אונבעהאלפען צום מאן) משה, וואס שווייגסטו?

ר' משה.

מילא, זי האט דאך רעכט. נאכ'ן יודישען דין נאך טאר א מענש, א יוד אין דיינע יאהרען נישט זיצען אהן א ווייב, עס איז אנ'עבירה, דו ביסט דאך אהן עין-הרע א געזונדער מאנספערשוין, דארפסט חתונה צו האבען נאכ'ן יודישען דין נאך, קינדער האבען.

בלומעלע.

(מיט מעהר מוט)

און וואס האסטו פון אונז אימשטיינס געזאגט? צווי צובראכענע שארבענס. דו דארפסט א יונג ווייבעל, א יודיש ווייבעל, זי זאל דיר מאכען מאכלים, נישקשה איהרע מאכלים וועלען דיר בעסער שמעקען ווי מיינע; אנ'אלטע יודענע אימשטיינס געזאגט, א צובראכענער שארבען.

זשאק.

(פערהילט זיך די אויערן)

ניין, ניין, איך וויל נישט הערען, איך וויל נישט געדענקען דער-

פון ! שוויַגט'ס, שוויַגט'ס ! וואָס, איך האָב נאָך ווייניג טראָבעל געהאַט ? מיט די, אַט איהר געדענקט נישט, אַלעס פערפאַלען געלאָזט, די פערל מיט די בריליאַנטען, אַבי פטור ווערען ! ניין, ניין, נאָך ווייניג טראָבעל געהאַט ? איך וויל נישט הערען, איך וויל נישט געדענקען דערפון . (פערשטעלט זיך די אויערן)

בלומעלע.

מילא, עס מאַכט זיך מיט איינער איז נישט געטראָפען, דארף די וועלט אונטערצוגעהן ? אַז דו האָסט דיר אויסגעקליבען נישט פון דיינע לייט, איז דיר ווער שולדיג ? אַז מען נעהמט זיך, נעהמט מען זיך אַ יודיש מיידעל, אַ היימיש קינד ; קענסט איהר מוטער, האָסט איהר פאָטער געקענט, ווייסט ווער זי איז.

זשאַק.

איך האָב דאָך איינמאָל געזאָגט, איך וויל נישט הערען, איך וויל נישט געדענקען דערפון. לאָמיר אויפהערען צו רעדען. (דרעהט זיך איבער דער שטוב אַרויף און אַראָב, שאָקעלט זיך אָב). אָך, גאָט מיינער וואָס פאַר אַ טראָבעל געהאַט, נו, נו, גענוג ! איך וויל נישט הערען, איך וויל נישט געדענקען דערפון. (ר' משה ווינקט צו בלומעלען אויף זשאַק'ן, ווי ער וואָלט זאָגען,—קוק מיר אָן, מיין תנא. נאָך אַ קליינע פויזע) און איהר מיינט, אַז דאָ אין ניו־יאָרק קריגט מען שוין אַ היימיש קינד ? ווייס איך וואָס. (פון שטוב אַרויס) איך וואָלט נייגעריג געווען צו וויסען, וועמען זי האָט אויפ'ן זינען.

בלומעלע.

נישקשה, אַז מען זוכט געפינט מען שוין ; טיילמאָל שטעהט עס פאַר דער נאָז און מען זעהט עס נישט מיט די אויגען.

ר׳ משה.

(אין דער שטיל צו בלומעלען)

ער זעהט עס נישט. שוין זעהט ער עס נישט?

ושאק.

פונקט היינט זיך גענומען, אין דער נאכט פון איהר יאהרצייט צו רעדען דערפון! לאמיר אויפהערען. (פויזע) ע, איך האב׳ס גארנישט אין זינען געהאט.

ר׳ משה.

וואס איז אין דער יאהרצייט, עס איז נישט קיין עבירה, נור א מצוה נאכ׳ן יודישען דין. און די וועלט איז שוין איינמאל אזוי, די געשטאר־בענע זענען טויט און די לעבעדיגע דארפען לעבען.

ושאק.

און וואס מיינט איהר, א היימיש יונג מיידעל האט שוין גארנישט אנ־דערש וואס צו טהון, נור מיך צו נעהמען? עס זענען דא גענוג יונגע בוים.

בלומעלע.

נו, נו, זיי האבען זיך אין דער מדרגה צו האלטען, אין אזא שמאליץ־גרוב, נישט איין יונגע מויד וואלט זיך דיר אויף דעם האלז אנגעהאנגען; פאר דעם איז שוין אויסגעזארגט. כ׳לעבען, ווען איך וואלט היינט א יונ־גע מויד געווען!

ר׳ משה.

(מיט שפאס)

נו, נו, אלטע, וואס אמעריקא מאכט! זעהסט וואס אמעריקא מאכט?

בלומעלע.

שוויַיג, שוויַיג, לאָזען שוין דיַינע שונאים רעדען (צו זשאַק'ן) פאַר דעם איז אויסגעזאָרגט.

זשאַק.

איך בין נור נייַגעריג צו וויסען, ווען זי האָט אויפ'ן זינען.

בלומעלע.

דו ווייסט עס גאַנץ גוט, מען דאַרף דיר נישט קיין פינגער אין מויל אַריַינצושטעקען. (מען קלינגט אין טיהר) קומט אוּדאי שוין אַליין אָן. (געהט אַרויס די טהיר עפענען).

זשאַק.

ווירקליך, דער קאָפּ שטעהט מיר גאָרנישט צו דעם, ווירקליך נישט. קען מען באַלד זיך צו פּאַסען? איהר מיינט איינמאָל חתונה געהאַט, וויים איך, נור דאָן געטהון אַ נאַרישקייט.

(עס קומט אַריין שיינדעלע מיט'ן מיידעל, זיי זענען שבת'דיג געקליידט, דאָס מיידעל אויסגעצוואָגען, אין אַ ניי קליידעל, פערקעמט די האָהר אין צוויי צעפּ, האַלט זיך אָרטיג ביי דער מוטער. שיינדעלע קומט אַריין, סטאַרעט זיך צו קוקען זשאַק'ן אין די אויגען אַריין, זשאַק קוקט אין אַ זייט, ברומט אונטער אַ ביסעל. אַ קליינע שטילע פּויזע, שיינדעלע מאַכט איינינגע מאָל מ... מע... אַזעלכעס... זעצט זיך אַוועק).

שיינדעלע.

איך בין נייַגעריג צו וויסען, וואָס זיי האָבען געשיקט נאָך מיר.

איך מיט מיין יתומה בין דא.

בלומעלע.

וואס ביסטו אזוי נייגעריג, וועסטו א ביסעל שפעטער געוואהר ווע־רען; וואס האסטו מורא, דו וועסט צולעגען דער באבעס ירושה? דו וועסט נישט צולעגען דער באבעס ירושה!

שיינדעלע.

(קוקענדיג אויף זשאק׳ן, וועלכער נעהמט די אויגען אוועק)

יא דער באבעס ירושה, נישט דער באבעס ירושה, (זי בליקט אויף זשאק׳ן) איך ווייס נישט וואס שטעהט דא צו געווינען.

בלומעלע.

וועסטו שפעטער זעהען. (נאך א קליינע פויזע) הכלל, וואס וועלען מיר מאכען לאנגע שהיות, מיר זענען נישט אלע קיין קינדער. (צום מיי־דעל) זאג נור, פיינעלע, האסטו ניט אפשר וועמען, איך מיין—האסטו נישט וועמען דיין ווארט צוגעזאגט, איך מיין, ביזטו שוין נישט, האסטו שוין וועמען א חתן אין דערהיים? אפשר דא?

שיינדעלע.

(קוקט אויף זשאק׳ן, וועלכער נעהמט פון איהר די אויגען אוועק)

זי איז דען אזא נאר ווי איהר מוטער? איהר מוטער האט זיך בע־נארישט; היינטיגע מיידלעך בעדענקען זיך גוט, איידער זיי געהען טהאן אזא שריט. (צו זשאק׳ן) דער חתן קען נאך נאך אמעריקא אנטלויפען חתונה האבען, און די כלה איבערלאזען אין דערהיים זיצען, ווי נישט איינער האט עס געטהון.

בלומעלע.

שוויַיג, שוויַיג, לאָזען דיינע שונאים רעדען.

פייגעלע.

(רוקט זיך געהנטער צו צו דער מוטער, שאָקעלט מיט'ן קאָפּ)

אמן!

בלומעלע.

מיר האָבען פאַר דיר א שידוך א גליק. דו קומסט אריין אין א הויז אריין, אין עשירות.

ר' משה.

(לעגט צו)

אין א עשירות, אין א אדירות.

בלומעלע.

אוי, ליַכטיג האָט געמוזט דיין שטערן אויפ'ן הימעל אויפגעהן. דיין טאטע אין הימעל האָט זיך געמוזט פאַר דיר לויפען מיהען! עס וועט דיר וואויל זיין ווי די וועלט. די מאמע האָט דיר גאָרנישט געזאָגט?

שיינדעלע.

א גליק, זאָג איך דיר! ער וועט דיך אויך לאָזען זיצען, און מיט אנ'אנדערער התונה האָבען, און דו זיצסט אין דערהיים אין געהאַקטע וואונדען. קוק אוים אויף א בריוועל צו דער כלה, איך זאָג דיר א גליק!

בלומעלע.

שווייג, שווייג, לאָזען שוין דיינע שונאים רעדען, (צום מיידעל) האָט די מאמע גאָרנישט גערעדט מיט דיר?

פייגעלע.

(שאָקעלט מיט'ן קאָפּ)

יאָ.

בלומעלע.

נו, וואָס זאָגסטו?

פייגעלע.

(לאָזט אראָב דעם קאָפּ)

וואָס די מאמע וועט מיך הייסען, דאָס וועל איך טהון.

שיינדעלע.

די מאמע וועט דיך הייסען, וועט דיך הייסען. מן הסתם האָט ער דאָך שוין אזא פעהלער, אז ער שרלב'נ'ט זיך נור צו אונזער משפחה, קיין אנדערע קען איהם גאָרנישט געפעלען. בין איך נישט אריינגעפאַלען צו איהם, וועסטו אריינפאַלען.

ישאק.

(וועלכער איז געזעסען די גאנצע צייט און האָט פאַר חרפה נישט געקענט קוקען שיינדעלען אין פנים אריין, נור דאָס פנים געהאַט אויסגעבויגען, הויבט זיך אויף).

ע, דער קאָפּ שטעהט מיר גאָרנישט חתונה צו האָבען.

שײנדעלע.

קוקט׳ס מיר נור אָן מײן צדיק, דער קאָפּ שטעהט איהם גאָר־נישט און די אויגעלעך בלישטשען, בלישטשען! אוי, אוי, איך קען מיך דערויף!

זשאַק.

ווירקליך דער קאָפּ שטעהט מיר נישט. איהר מײנט, עס איז אַזוי גרינג. אײנמאָל חתונה געהאַט, יאָהר־צײט געהאַט — אַזוי שנעל פערגעסען, חתונה האָבען — אײנמאָל נור געוואָלט טהון אַ נאַרישקײט! איך ווײס נישט, אויב איך קען זיך צופּאַסען. מען קען נישט אַזוי פלינק פערגעסען אַ ווײב!

שײנדעלע.

קוקט׳ס מיר אָן מײן צדיק, מען קען נישט אַזוי פלינק פערגעסען, כ׳לעבען, עס איז שוין צײט, זאָלסט טאַקע נישט פערגעסען, איך האָב מורא, זאָלסט זי אויך נישט פערגעסען, ווי דו האָסט איהר מוטער פערגעסען. וועסט מײן יתומה געבען אַ נדן, נישקשה, זי וועט קריגען אַזאַ מציאה ווי דו ביזט.

בלומעלע.

האָב נישט קײן מורא, ער וועט איהר שוין געבען נדן, ער וועט איהר געבען אַ חתן, — חתונה האָבען וועט ער, אַ קינד וועט ער איהר געבען נדן. האָב נישט קײן מורא, ער וועט איהר שוין געבען.

ר׳ משה.

וואָס איז שייך? געשטאָרבען איז געשטאָרבען, און חתונה צו

האָבען איז אַ מצוה־זאַך ; אַ יוד , אַ יונגער מענש , דאַרפט קינדער האָבען .

זשאַק.

איך ווייס נאָר נישט , אויב דאָס מיידעל וועט מיך וועלען ! איך בין דאָך שוין אַן'עלטערער מענש .

שיינדעלע.

עס איז ביי אונז אַזאַ משפחה־פעהלער , האָסט שוין אַזאַ מזל צו אונז ; האָסט געפעלען דער מאַמען , וועסטו געפעלען דער טאָכטער .

זשאַק.

(הויבט זיך אויף , געהט צו צום מיידעל)

יאָ , עס איז וואהר ? (דאָס מיידעל פערשעמט, האַלט דעם קאָפּ צו דר'ערד געבויגען) . ווילסטו ווערען מיין כלה ? זאָג , שעם דיך נישט ! דיין מאַמע האָט מיך אויך נישט פיינד געהאַט . אַזאַ אַלטער מאַן בין איך נאָך נישט , און קיין שלעכטער מענש בין איך אויך נישט , דאָס האָט דיר די מאַמע אודאי שוין געזאָגט .

פייגעלע.

איך ווייס עס גאַנץ גוט .

זשאַק.

דיין מאַמע האָב איך טאַקע פערשעמט , אַ חתן געוואָרען מיט איהר און זי איבערגעלאָזט אין דערהיים ; און דיין מאַמע איז געווען גוט צו מיר , נור עס האָט זיך אַזוי געמאַכט . געגען דיין מאַמען האָב איך גע-

וינדיגט, דערפאַר וועל איך מיט דיר חתונה האָבען.

בלומעלע.

מן הסתם איז עס דאָך געוועזן אַ גאָטס-זאַך, עס זאָל זיך אַזוי מאַ-כען (צו שײַנדעלען) ; דיר איז נישט געוועזן בעשערט, איהר איז עס יאָ בעשערט.

ישאק.

(נעהמט זי אָן בײַ דער האַנד, און גלעט איהר דעם קאָפּ)

און יאָ, וועסטו זײַן אַ גוט ווײַבעל, וועט דיר וואויל זײַן ווי די וועלט; נור נישט קײַן גרויסאַרטיגע מאַראַס, חאָטש דו וועסט האָבען געלד. און יודישליך זאָלסטו מיר דאָ אין הויז אײַנפיהרען, ווי אין דער-היים. דו הערסט! ווי זי, עליה-השלום, ווי די מוהמע בלומעלע — יודיש-ליך, יודישע מאכלים, היימיש. דו הערסט!

שײַנדעלע.

וועסט איהם קאָכען יאַיכלעך און געבראָטענע הינדלעך, ער האָט עס גערן. (זי ווינקט צו איהם) דו דערמאָהנסט דיך.

פײַגעלע.

די מאַמע האָט מיר שוין געזאָגט.

בלומעלע.

מיט איין וואָרט, אַז דו וועסט דיך וויסען ווי צו, פיהרען קען דיר וואויל זײַן ווי די וועלט. הינטער אַ ליכטיגען שטערן ביזטו געבוירען מײַן קינד.

דינטער א ליכטיגען שטערן. (צום מאן) משה! וואס זיצסטו? נא, מיינער זיצט גאר! גייה זיי מקבל קנין! אויף וואס זאל מען אבלעגען?

זשאק.

באלד, היינט, ביי איהר יאהר-צייט-ליכט? לאז מען אבלעגען אויף אנ'אנדער טאג.

שינדעלע.

דער יאהר-צייט-טאג איז א מזל'דיגער טאג ביי יודען. משה, וואס שווייגסטו, וואס האסטו דיך אוועקגעזעצט?

ר' משה.

איך ווארט דאך אויף אנ'עדות, יודענע; איהר זענט דאך ווייבער, מען קען דאך פון אייך קיין עדות נישט האבען. וועט קומען שלמה, וועט מען מקבל קנין זיין.

זשאק.

לאז מען ווארטען, ביז דאס יאהר-צייט-ליכט וועט אויסגעהן.

ר' משה.

וואס איז, ביים יאהר-צייט-ליכט? עס איז גארנישט אזא עבירה, אדרבה! עס איז א מצוה חתונה צו האבען, נאכ'ן יודישען דין. נישקשה, אין יאהר-צייט-טאג איז א מזל'דיגער טאג, א מזל'דיגער טאג. יא, איז שלמה דא! (שלמה קומט ארײן דורך דער קיטשען-טהיר, ר' משה

בעהמט ארויס זיין טיכעל) די טויטע זענען טויט, די לעבעדיגע דארפען צו לעבען.

שלמה „מלאך".

(פערוואונדערט)

וואס איז דאס, וואס האט'ס געשיקט נאך מיר?

ר' משה.

ווערסט אנ'עדות זיין, עס איז א יודישע זאך. האסט מנחה געדאווענט, קום אהער!

זשאק.

כ'האב ס'מאל קיין כלה־מתנה נישט, אזוי אונגעריכט!

בלומעלע.

דו ביסט פאר איהר די בעסטע מתנה.

שיינדעלע.

און וואו איז דער מחותן איזאאק?

זשאק.

(דערמאהנט זיך אן איזאאק'ן מיט שרעק)

הערט נור, נור איזאאק דארף נישט דערפון געוואהר צו ווערען. איהר הערט? קיין איין ווארט. (צו דער מוהמע'ן) עס איז מיר א חרפה פאר איהם די אויגען צו דערהויבען נאך יענער מעשה. ווידער זיך דעם קאפ

פערדרעהט. איהר הערט?

שוינדעלע.

ווי הייסט? איזאאק איז דאך דער גאנצער...

בלומעלע.

(פאלט איהר אין די רייד)

האסט רעכט, קיין איין ווארט נישט; איזאאק וועט נישט געוואהר ווערען.

שוינדעלע.

וואס, ער שעמט זיך מיט מיין טאכטער?

בלומעלע.

ער שעמט זיך נישט, ער שעמט זיך נישט. ער האט רעכט. משה, וואס שטעסטו?

ר' משה.

אז איהר פלוידערט אזוי פיעל, און קיין מצוה מקיים זיין לאזט איהר נישט. (נעהמט דאס טיכעל, איז מקבל קנין. עס ברעכט ארויס א רעש, מזל-טוב! בלומעלע נעהמט א גאנצען סטאס טעלער און האקט אן דר'ערד). מזל-טוב!

(מען גיסט אן גלעזלעך, מען ווינשט זיך, מען קושט זיך).

ר' משה.

(מיט'ן כוס צו ושאק'ן)

לחיים דיר, לחיים! דער זווג זאל עולה יפה זיין, דו טהוסט א

גרויסע מצוה. (ווײַזט אויפ'ן מײדעל) די יתומה, גאָט זאָל דיר העלפען. (בלומעלע חליפּעט ארוים אין א געוויין). וואָס ווײנסטו, גארישע יורענע?

בלומעלע.

(ווײַזט אויף ישאַק'ן)

זײַן מוטער חנה האָט געדאַרפט פון קבר אויפצושטעהן און צו זע־הען זײַן עשירות, זײַן אדירות. אַנ'אָרימאַן האָט קײן מזל נישט, צרות האָט זי געהאַט פון איהם, און אז עס קומט צו א שטיקעל נחת, דער־לעבט זי עס נישט.

ר' משה.

האָסטו געהערט! האָט זיך דערמאָהנט א מעשה פון פאַר פערציג יאָהר! ווי לאַנג איז זײַן מוטער שוין טויט? לחיים, לחיים!

בלומעלע.

(טריקענט זיך אויס די אויגען און צוקושט זיך, צוערשט מיט דער כלה, דערנאָך מיט שײנדעלען).

זעהסטו, עס ווערט גאָרנישט פערלוירען. דיך האָט ער פערשעמט, נעהמט ער דײַן טאָכטער; מיט דיר דעם שידוך אָבגעלאָזט, האָט ער התונה מיט דײַן טאָכטער. זעהסט, גאָט'ס א זאך.

שײנדעלע.

(זעצט זיך אוועק און קוקט אויף ישאַק'ן)

און איך קוק אָן דעם תנא (זי ווײַזט אויף ישאַק'ן) און פרעג נור אײן זאַך. פאַרוואָס קומט זיי דאָס אלעס די מאַנספערשוינען? זיי שרײַב'ען זיך צו די מוטערס און האָבען נאָך חתונה מיט זײערע טעכטער; און מיר,

טרויערינגע ווייבער, אז קוים עלטערן מיר זיך, געהען מיר שוין אין דר'ערד אריין.

בלומעלע.

איי, לאז מיך געמאך, ער איז דאך נאך א יונגערמאן.

שיינדעלע.

איך וועל מיר נעהמען א יונגען בוי און חתונה האבען. ער מעג, איך מעג אויך.

בלומעלע.

(בעקוקט זי און שאקעלט אויף איהר מיט'ן קאפ)

איי, דו ביסט דאך שוין א צובראכענער שארבען, וועסט נאט בענשען, אז דו וועסט זייערע קינדער וויעגען.

שיינדעלע.

דאס איז דאך מיין געשריי, מיר טרויעריגע ווייבער, אז קוים עלטערט מען זיך, געהען מיר שוין אראב, אראב; און זיי קומט אלעס,— די מוטערס, די טעכטער.

בלומעלע.

לאז מיך שוין געמאך מיט דיין צובראכענעם שארבען.

זשאק.

נו, לחיים, שיינדעלע, גאט זאל דיר העלפען, זאלסט האבען א גוטע

עֶלטער. זעהסט—דײַנע געבראָטענע הינדעלעך זענען דיר נישט פערלאָרען געוואָרען; זײַ קומען אין די משפחה אַרײַן. גור נישקשה, ביסט געווען א גוט מײדעל, אַ שען מײדעל, זאָ העלף מיר גאָט, הײַנט ביסטו אַנ'אַלטע יודענע געוואָרען, אַנ'אַלטע יודענע. ביי מיר ווערסטו וואוינען, ווערסט דײַן טאָכטער לערנען ווי אַ גוטע בעל-הבית'טע צו זײַן, ווערסט איהר פערצעהלען, וואָס איך האָב ליעב, דו ווײסט דאָך פון אַמאָליגע יאָהרען; וועניג וואָס זיך געענדערט, חאָטש זיך געשניטען אויף אַ דײַטש, נור אונזערם אַ מענש ענדערט זיך נישט אַזוי שנעל. עס בענקט זיך טײל-מאָל, שײַנדעלע! (ער טרינקט) לחיים, לחיים! חאָטש איך בין שוין דאָ דרײַסיג יאָהר און בין אַ נגיד געוואָרען און האָב הײַזער, סטאָרס; נור עס איז נישט קײן אונטערשיעד מעגסט הונדערט יאָהר זײַן אין דער פרעמד, קוים דערשמעקסטו עפּעס הײמישעס, פערגעסטו דיר פון אַלעם, גיט עס דיך עפּעס אַזאַ צופּ בײַם האַרץ. און דו זיצט דיר טײלמאָל דאָ, דורך די לאַנגע יאָהרען, פאַר דעם סטאָר אויף די בוירי, און די קאָרס פליהען פאַר דיר פאַרבײַ, און דער עליוועטער קלאַפּט דיר, און דו זעהסט דיר גאָר דאָס געסעל מיט די קלײַנע הײַזלעך, וואָס איז דיר דאָרט אין דערהײם פון דעם קלײַנעם שטעדטעל, וואָס דו ביסט געקומען? און דו זעהסט דיר גאָר דאָס פלעמבעל, וואָס איז דיר פאַר דײַן טהיר, און דו זעהסט דיר די אַלטע חיה-לאה, וואָס שפּאַצירט דיר פאַר'ן געסעל פאַרבײַ. . . , עס ציהט דיך נאָך דאָרט, וואָס האָסט געלאָזט אין דערהײם, און הערסטו אַמאָל פון דערהײם, איז דיר אַזוי אין האַרצען וואַרים, און דו האָסט געוואָלט, אַז מען זאָל דיר פערצעהלען פון דער-הײם, דאַכט זיך, אַז דאָרט ווײַט אויף יענער זײַט ים איז דאָ עפּעס אַ הײם, אַ משפחה, אַ פרײַנד, חאָטש דו האָסט קײ-נעם נישט איבערגעלאָזט דאָרט אין דערהײם, נית קײן טאַטען, נית קײן מאַמען. אַלעם גלײַך, עס האָט דיך געצויגען.

שלמה „מלאך".

דו האָסט רעכט, עס ציהט דיך נאָך די הײמישע בהמה, וואָס דו

האָסט אין דערהײם איבערגעלאָזט ; אונזערס אַ מענשען ציהט שטענדיג נאָך די הײמישע בהמה, מענסט האָבען טויזענדער, איז דיר נישט קײן חלוק, חעט זיך דיך שטענדיג ציהען נאָך דער הײמישע בהמה, ווי איך. (האַלב אין טרעהרען) אַזוי ווי איך פונקט, אַז איך דערזעה דאָס פערד אין גאַס דאָ, ווי עס שלעפט און קריכט, ווילט זיך צוגעהן דער־צו און גלעטען, גלעטען איבער'ן פנים. און עס נעהמט דיך אָן עפּעס אַזאַ ווערהטאָג, אַז אינעווײניג דאָ, (ער וױיזט אױפ'ן בױך) פּאַקט דיך, און דו וואָלסט געוואָלט אין דערהײם זײן, און דו וואָלסט געוואָלט פאָהרען מיט'ן פערד אויף דעם קראַשענוויצער וועג, ווי דו ביסט יעדען טאָג געפאָהרען, דײן לעבען לאַנג, צײט דו ביסט אַ קלײנער יד געוועזען. יאָ עס ציהט דיך, עס ציהט דיך דאָרט ווײט נאָך דעם גרויסען וואַסער, צו דער הײמישע בהמה.

זשאַק.

(וועלכער האָט שוין אַ ביסעל מעהר געטרונקען)

און דענסטמאָל דאָ בײם טיש, ווען זײ—איך מײן, מײן נאַרישקײט—(ער לאָזט פערשעמט דעם קאָפּ אַראָב) זענען דאָ געוועזען, און איך האָב דער־זעהען אַ הײמישען מענשען, ווי מען באַלײדיגט אַ הײמישען מענשען, ווי מען פערלײקענט אַ טאַטען, אַ מאַמען, האָט עס מיך גענעבען אַ נעהם דאָ אָן, אַז איך האָב געמײנט, אַז די געדערים אינעווײניג... אַז איך האָב געמײנט, (ער דערמאָהנט זיך, האַפּט זיך צוריק) נו, אָל רײט, ווי זאָגט די מוהמע: אַ נאָטס אַ זאַך געווען, לאָז זײן אַ נאָטס אַ זאַך, אָבער עס איז דאָ, ווי אין דערהײם פאַרצײטענס. (עס הערט זיך קלינגען. ער דערמאָהנט זיך). דאַכט זיך, איזאַאַק געהט. מײנע ליעבע, נור גאָרנישט זאָגען, איזהר הערט — גאָרנישט זאָגען, נור שאַ גאָרנישט.

(מען עפענט די טהיר, איזאַאַק קומט אַרײן)

איזאַאַק.

(מיט אַ בעוואונדערטער מינע)

גוט אָוועגד! וואָס איז דאָס פאַר אַ יום־טוב היינט? אזא עולם! אַ, גוט אָוועגד, שיינדעלע.

זשאַק.

(מיט הארצקלאפונג, מיט אַ געמאַכטען שמייכעל)

אַ, איזאַאק, גאָרנישט געזעהען. ע, גאָרנישט דאָס האָט דער פעטער, די מוהמע... דער פעטער זאָגט — יאָהר־צייט היינט, איז אַ יום־טוב אַ מזל־טוב, האָט זי ליכט אָנגעצונדען, שיינדעלען פערבעטען.

איזאַאַק.

(מיסטעריעזיש)

אַזוי, (ער בויגט זיך אראָב און ער הויבט אויף אַ צובראָכענעם טעלער) וואָס איז דאָס? טעלער געבראָכען?

זשאַק.

(בלייך, דערשראָקען)

אה, טעלער... די מוהמע איז געגאַנגען, האָט אַ טעלער צובראָכען. געפאלען — אַ טעלער צובראָכען.

איזאַאַק.

אַ טעלער צובראָכען? (געהט אריין און די צווייטע שטוב, ברענגט ארויס זיין געשטאַרבענער שוועסטערס פאָטאָגראַפיע, און הענגט זי אויף, אויף דעם אָרט וואו זי איז געהאַנגען אין צווייטען אקט). דאָס מאָל מעג זי אויף זיין דערביי...

זשאַק.

(קוקט אויף אים אַן פֿערוואונדערט)

איזאַאַק!

שיינדעלע.

(פֿאַלט אַרויס אין אַ לאַכען)

חײַסט, ער האָט דאָך נאָך אונז געשיקט, ער האָט דאָך אונז קײַן אַמעריקאַ אַראָבגעבראַכט, געשריבען, דעם גאַנצען שידוך אָנגעשלאָגען. ידער שדכן געװעזען.

זשאַק.

(קוקט אָן איזאַאַקן)

איזאַאַק!

בלומעלע.

און אונז האָט ער דאָך דאָ אַהער געבראַכט, האָט אונז געשריבען, אַז דײַן װײַב, עליה־השלום, איז געשטאָרבען, און דו ביסט אַלײן, בענקסט נאָך אַ הײמישען מענשען, האָט אונז שיפֿס־קאַרטען געשיקט,

זשאַק.

איזאַאַק!

שלמה „מלאך".

און מיך, און מיך האָט ער דאָך אַרײַנגעשיקט, װען די דײַטשען װעלען געװען, און האָט מיך געהײסען פֿערצעהלען פֿון די פֿערד.

איזאַאק.

אָבער צו די תנאים האָט ער מיך נישט געבעטען. א מתנה דער כלה והתימה-געלד האָב איך זיי ווי זיי געבראַכט. (ער נעהמט גרוים א שאָפּ-פעלע מיט צינרונג, גיט׳ס איבער פגויעלען).

זשאַק.

(קוקט אָן איזאַאק׳ן מיט גרוים אויפרעגונג)

איזאַאק!

איזאַאק.

(קלאַפּט איהם אויף דער נאָז)

און יעצט ווייסטו שוין, פאַרוואָס איך האָב נישט געוואָלט, אז דו זאָלסט מיט דער דייטשקע חתונה האָבען!

זשאַק.

(מיט טרערען אין די אויגען קוקט אויף איהם)

איזאַאק.

בּיי דו זאָלסט א יודיש קינד האָבען, זשאַק, א יודיש קינד.

(פאַרהאַנג אין דער פּויזע).

נייע ביכער פון שלום-עליכם.

נאָר וואָס ערשיענען 2 נייע בענדער
פון שלום-עליכם:

1) מאָטעל דעם חזנ'ס

כתבים פון א יונגעל א יתום.

דער דאָזיגער באנד בעשטעהט פון איין גרויסע געשיכטע, ווי אזוי מאָטעל פּייסי דעם חזנ'ס, א יונגעל א יתום, פאָהרט מיט א חאַליַעסטרא יודען, וואנדערער אין קינדער קיין אמעריקא, און וואָס זיי זעהען זיך אָן אויפ'ן וועג און אויף דער גרענין און אין די גרויסע איראָפּעאישע שטעדט: בראָד, לעמבערג, קראָקע, וויען אנטווערפען און לאָנדאָן.

דאָס בוך איז בעשטימט פאר גרויסע און פאר קליינע לעזער.

פּרייז 80 קאָפּ'.

2) יודישע קינדער

א באנד פון זעכצעהן נייע יום-טוב-מעשיות פאר גרויס און פאר קליין — דיזעס בוך, געשריבען פונ'ם קינדער-לעבען, נעמט ארום אלע יודישע ימים-טובים פון א גאנץ יאָהר, אנגעהויבען פון פּסח און געענדיגט מיט פּורים.

פּרייז 85 קאָפּ'.

Книгоизд. „ПРОГРЕСЪ", Варшава,
Налевки 36.

Verlag „PROGRES", Warschau,
Nalewki 36.

שלום-עליכם'ס ווערק.

	רו'	ק'
שלום עליכם'ס ווערק 4 בענדער	2	
געבונדען אין 2 פראכט בענדער	2	50
די נייעסטע ווערק יובילעאום אויס-		
גאבע 1-טער באנד	1	
2-טער באנד	1	
3-טער באנד	1	
געבונדען — נאך 85 קאפ' פער באנד.		
דער מבול		80
געבונדען	1	15
א מעשה אהן אן עק		25
שמואל שמעלקעס		
און זיין יובילעאום		10
פערשיעדענע 40 קליינע ביכלער		
א 5—10 און 15 קאפ'.		

אלע „בריעף" פון מנחם מענדיל.